

ECONOMISCHE BEGROTING

**Instituut
voor de nationale
rekeningen**

Economische vooruitzichten 2019-2020

September 2019

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel

e-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2019/7433/30

Disponible en français

Inhoudstafel

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De internationale omgeving	5
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	5
1.2. Rentevoeten en wisselkoersen	7
1.3. Onzekerheden	8
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	9
2.1. Economische groei	9
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	9
2.3. Bedrijfsinvesteringen	11
2.4. Investeringen in woongebouwen	12
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	13
2.6. Voorraadwijzigingen	13
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	15
3.1. Binnenlands prijsverloop	15
3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen	17
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	17
3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten	17
3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies	18
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote	20
4. Arbeidsmarkt	21
Bijlage	26

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de loonkosten in de marktsector	17
Tabel 2	Arbeidskostenverlagingen voor de ondernemingen en werknemersbijdrageverminderingen	18

Lijst van figuren

Figuur 1	Verloop van de wereldhandel	5
Figuur 2	Kwartaalverloop van het bbp in volume	6
Figuur 3	PMI-indicatoren voor de industrie en de dienstensector in de eurozone	7
Figuur 4	Verloop van de langetermijnrentevoeten	8
Figuur 5	Verloop van het Belgische bbp in volume	9
Figuur 6	Particuliere consumptie in volume	10
Figuur 7	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	10
Figuur 8	Bedrijfsinvesteringen in volume (gecorrigeerd voor uitzonderlijke aankopen)	11
Figuur 9	Investeringsquote en rendabiliteit van de ondernemingen	12
Figuur 10	Investeringen in woongebouwen in volume	12
Figuur 11	Uitvoer van goederen en diensten in volume	14
Figuur 12	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	15
Figuur 13	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	16
Figuur 14	Ontwikkeling van de loonquote	20
Figuur 15	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	21
Figuur 16	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	22
Figuur 17	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	24

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de nationale rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister van Economie. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité voor de economische begroting en aan de raad van bestuur van het INR. Die laatste keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die in Deel 2 van de Nationale rekeningen 2017 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen') werden gepubliceerd, alsook met de voornaamste aggregaten tot het tweede kwartaal van 2019.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op consensusvooruitzichten, maar ze werden voor de meeste handelspartners neerwaarts aangepast om rekening te houden met de recente terugval van de vertrouwensindicatoren. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) werd afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van 22 augustus. De vooruitzichten voor België werden opgesteld aan de hand van het door het FPB ontwikkelde MODTRIM-model.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 5 september 2019.

Philippe Donnay

Commissaris van het Federaal Planbureau

Regis Massant

Voorzitter a.i. van de Raad van bestuur van
het Instituut voor de nationale rekeningen

ECONOMISCHE BEGROTING

Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2017	2018	2019	2020
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,1	1,0	0,8	1,2
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,6	1,0	1,2	1,0
Bruto vaste kapitaalvorming	1,8	3,0	3,2	1,8
Totaal van de nationale bestedingen	1,1	1,1	1,0	1,3
Uitvoer van goederen en diensten	5,0	3,6	2,8	1,6
Invoer van goederen en diensten	4,3	3,3	2,6	1,8
Netto-uitvoer (bijdrage tot de bbp-groei)	0,6	0,3	0,2	-0,2
Bruto binnenlands product	1,7	1,4	1,1	1,1
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	2,1	2,1	1,5	1,4
Gezondheidsindex	1,8	1,8	1,6	1,5
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	1,4	1,2	2,4	1,5
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	11,5	11,6	13,0	13,3
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	64,5	61,7	62,1	36,9
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard, jaargemiddelde)	7,1	6,0	5,5	5,5
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	0,7	-1,3	-0,8	-1,0
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	113,0	118,1	112,3	113,3
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	-0,3	-0,3	-0,4	-0,6
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	0,7	0,7	0,1	-0,2

Samenvatting

De groei van de wereldeconomie wordt in 2019 en 2020 afgeremd door handelsconflicten en protectionistische maatregelen. De terugval van de wereldhandel heeft een aanzienlijke impact op de eurozone, die veel opener is dan de Amerikaanse en de Chinese economie. De tegenvallende handel treft in de eerste plaats de industriële productie, maar sijpelt geleidelijk door naar de rest van de economie. De bbp-groei in de eurozone zou daardoor terugvallen tot 1,0 % in 2019 en in 2020 (t.o.v. 1,9 % in 2018). Ook de Amerikaanse bbp-groei verliest aan kracht, deels door het handelsconflict met China, maar ook door het uitdoven van het expansief begrotingsbeleid. De bbp-groei zou er dit jaar vertragen tot 2,1 % (t.o.v. 2,9 % in 2018) en in 2020 uitkomen op 1,6 %.

Dit scenario wordt omgeven door belangrijke onzekerheden, die het consumenten- en producentenvertrouwen in de eurozone verder zouden kunnen aantasten. Het risico op een chaotisch vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie blijft. Daarnaast kunnen bijkomende handelsbelemmeringen of -sancties de wereldhandel verder fnuiken. Ten slotte kan wantrouwen over het begrotingsbeleid van sommige eurolanden leiden tot bijkomende onrust op de financiële markten.

De groei van de Belgische economie verliest in 2019 voor het tweede jaar op rij aan elan. De internationale conjunctuurvertraging remt de uitvoergroei af, waardoor de Belgische bbp-groei vorig jaar terugviel tot 1,4 % en dit jaar beperkt zou blijven tot 1,1 %. Ook voor 2020 wordt een economische groei van 1,1 % verwacht. De uitvoergroei verzwakt verder, maar de binnenlandse vraag zou dan aan kracht winnen onder impuls van de particuliere consumptie.

De minder gunstige internationale omgeving deed de volumegroei van de Belgische uitvoer vertragen van 5 % in 2017 tot 3,6 % in 2018. De uitvoergroei zou verder afnemen tot 2,8 % in 2019 en tot 1,6 % in 2020. De invoer zou volgend jaar iets sterker groeien dan de uitvoer, wat dan leidt tot een negatieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei. Het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans is beperkter dan in 2018 dankzij de lagere olieprijsen.

Het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren steeg vorig jaar met 1,2 % en zou in 2019 en 2020 verder toenemen met resp. 2,4 % en 1,5 %. De meer uitgesproken koopkrachttoename dit jaar is toe te schrijven aan bijkomende verlagingen van de personenbelasting (in het kader van de laatste fase van de taxshift) en een hogere indexering van de lonen in de privésector in combinatie met een afkoeling van de inflatie. De consumptieve bestedingen kenmerken zich door een stabielere ontwikkeling dan het beschikbaar inkomen en zouden zich bijgevolg slechts gedeeltelijk aanpassen aan de versnelling van de inkomensgroei. De volumegroei van de particuliere consumptie zou in 2019 zelfs vertragen tot 0,8 % door een ongunstig startpunt (de daling van het consumentenvertrouwen ging in de tweede helft van 2018 gepaard met een lichte terugval van de consumptie), maar zou in 2020 verstevigen tot 1,2 % en daarmee een belangrijke impuls geven aan de binnenlandse vraag. De investeringen in woongebouwen worden ondersteund door de lage rente en zouden toenemen met resp. 3 % en 1,5 %. De sterke volumegroei voor dit jaar wordt verklaard door een gunstig overloopeffect (als gevolg van de hoge investeringsactiviteit in het vierde kwartaal van 2018).

Ondanks de versombering van de internationale conjunctuur en de daarmee samenhangende afbrokkeling van het Belgische producentenvertrouwen, houden de bedrijfsinvesteringen goed stand. Het investeringsklimaat wordt ondersteund door de nog vrij hoge rendabiliteit. Bovendien ligt de industriële capaciteitsbezettingsgraad al enkele jaren boven zijn historisch gemiddelde, waardoor er behoefte blijft aan uitbreidingsinvesteringen. Daardoor zouden de bedrijfsinvesteringen, na een volumegroei van 2,7 % vorig jaar, verder toenemen met 3,5 % in 2019 en met 1,4 % in 2020.

Zonder bijkomende maatregelen, zou de volumegroei van de overheidsconsumptie in 2019 en 2020 uitkomen op resp. 1,2 % en 1 %. De volumegroei van de overheidsinvesteringen (resp. 1,9 % en 5,2 %) wordt vooral geschraagd door de gewesten, terwijl de lokale overheidsinvesteringen worden teruggeschroefd.

De binnenlandse werkgelegenheid nam tijdens de jongste vier jaar toe met 226 000 personen. Die toename was niet alleen het gevolg van de aantrekkende conjunctuur, maar kreeg ook een impuls van de sedert 2015 genomen maatregelen ter vermindering van de arbeidskosten, die de groei van de activiteit in de marktsector bijzonder arbeidsintensief maakten. De werkgelegenheid in de marktsector groeide gemiddeld met 1,4 % per jaar tijdens die periode. Het aantal werklozen (met inbegrip van de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen) daalde tijdens die periode met 141 000 personen, terwijl de geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad afnam van 8,5 % tot 6,0 %.

In de loop van dit jaar zou de groei van de werkgelegenheid geleidelijk afzakken onder invloed van zowel de verzwakkende conjunctuur als oplopende productiviteitswinsten. In jaargemiddelden blijft de toename van de binnenlandse werkgelegenheid dit jaar bijzonder sterk (+62 000 personen), maar valt vervolgens terug tot 37 000 personen in 2020. Bij een licht aantrekkende groei van de beroepsbevolking, is de afname van het aantal werklozen (-27 000 personen in 2019 en -16 000 personen in 2020) minder uitgesproken dan tijdens de afgelopen vier jaar. De Eurostat-werkloosheidsgraad zou in beide jaren uitkomen op 5,5 %.

Sinds 2017 is de groei van de arbeidskosten duidelijk versneld, waardoor zowel dit als volgend jaar de onderliggende inflatie zou aantrekken. De opwaartse druk daarvan op de inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, is echter beperkter dan de neerwaartse impact van de energieprijzen. De olieprijsen in euro zouden immers dalen, terwijl ook de prijzen voor aardgas en elektriciteit onder hun niveau van eind 2018 zouden blijven. De inflatie, die vorig jaar nog 2,1 % bedroeg, zou daardoor terugvallen tot 1,5 % in 2019 en tot 1,4 % in 2020.

De toename van de gezondheidsindex, die niet wordt beïnvloed door de prijsevolutie van benzine en diesel, zou dit jaar 1,6 % bedragen. Ook volgend jaar zou die toename, met 1,5 %, iets hoger uitkomen dan de inflatie. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex, zou de huidige spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen (107,20) worden overschreden in januari 2020.

1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

De groei van de wereldeconomie vertraagde in 2018 onder invloed van een minder soepel monetair beleid, de afkoeling van de Chinese economie en toenemende handelsconflicten. Die beweging zette

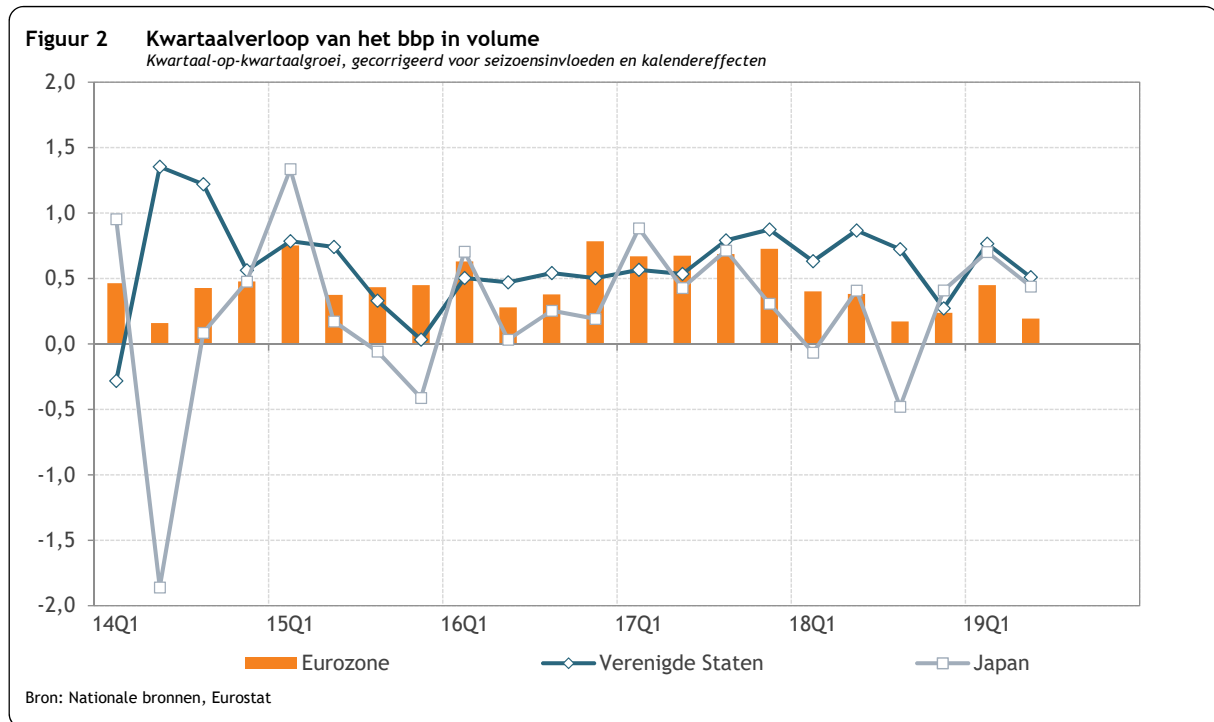
zich door in de eerste helft van 2019, vooral door de uitdeinende handelsoorlog tussen de VS en China. Die weegt op de wereldhandel (zie figuur 1), het vertrouwen van bedrijven en de investeringsgroei. De vertraging doet zich zowel voor in de ontwikkelde economieën als in de opkomende landen, waarbij de opkomende landen met dollarschulden ook getroffen worden door de appreciatie van de dollar. De tegenvallende handel treft in de eerste plaats de industrie, die hierdoor wereldwijd met een recessie kampt, terwijl de dienstensector, die zich relatief meer richt op de binnenlandse markt, beter standhoudt door de koopkrachtverbetering van de gezinnen.

Vertrouwensindicatoren wijzen op een verdere groeivertraging van de wereldeconomie in de tweede helft van 2019. In de veronderstelling dat de handelsoorlog tussen de VS en China niet verder escaleert (of zich uitbreidt naar andere zones), een chaotisch vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie wordt vermeden en dankzij het monetair en budgettair beleid dat recent expansiever werd in de meeste economische blokken, zou de groei van de wereldeconomie licht aantrekken in de loop van 2020. Op jaarbasis zou de groei van de wereldeconomie echter vertragen tot 3,2 % in 2019 (t.o.v. 3,6 % in 2018) en dat tempo aanhouden in 2020.

In 2018 werd de Amerikaanse economie ondersteund door een bijzonder expansief budgettair beleid waarbij o.m. de verlaging van de vennootschapsbelastingen resulteerde in een versnelling van de investeringsgroei. De economische groei zou dit jaar vertragen tot 2,1 % (t.o.v. 2,9 % in 2018) onder invloed van de handelsoorlog met China, de wereldwijde groeivertraging en de relatief dure dollar, factoren die een ongunstige impact hebben op de uitvoer en op de bedrijfsinvesteringen. De particuliere consumptie blijft echter dynamisch dankzij de gunstige situatie op de arbeidsmarkt, de solide loongroei en de aanzienlijke vermogenswinsten (door stijgende aandelen- en huizenprijzen). Tijdens de tweede helft van dit jaar wordt een verzwakking verwacht van de economische groei door de handelsconflicten en doordat de malaise in de industrie enigszins zou doorsijpelen naar de dienstensector en de

¹ De in dit hoofdstuk vermelde bbp-groeivoorzichten zijn gebaseerd op consensusvoorzichten (Consensus Economics, augustus 2019), maar ze werden voor de meeste handelspartners neerwaarts aangepast om rekening te houden met de recente terugval van de vertrouwensindicatoren die het gevolg is van toegenomen handelsspanningen en een grotere vrees voor een chaotische brexit.

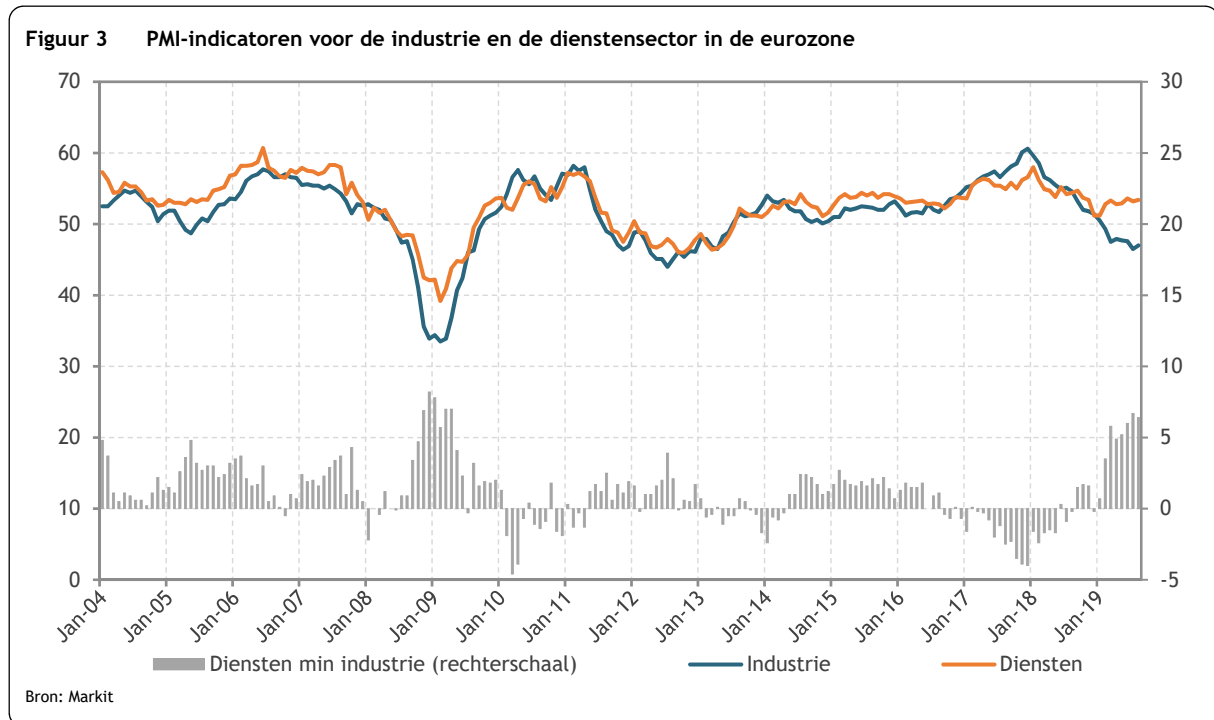
particuliere consumptie. Door een ongunstig overloopeffect zou de bbp-groei in 2020 verder vertragen tot 1,6 % in 2020.

De economische groei in de eurozone was bijzonder dynamisch in 2017 (2,4 %), maar verloor aan elan in 2018 met een groei van 1,9 %. De bbp-groei in de eurozone zou verder terugvallen tot 1,0 % in 2019 en in 2020. De terugval van de wereldhandel heeft een aanzienlijke impact op de eurozone, die veel opener is dan de Amerikaanse en de Chinese economie. Dat heeft, samen met de vrees voor een chaotische brexit, het producentenvertrouwen sterk aangetast, wat ook een rem zet op de investeringsactiviteit. De tegenvallende handel treft in de eerste plaats de industrie, die momenteel met een recessie kampt. Vooral Duitsland is kwetsbaar door een relatief groot aandeel van de industrie in de economie² en door zijn grote auto-industrie die, naast de sterk verminderde vraag vanuit China, kampt met de aanpassing naar nieuwe emissienormen. Hoewel vertrouwensindicatoren aangeven dat de groei in de dienstensector tot dusver minder sterk werd aangetast dan in de industrie (zie figuur 3), wordt verwacht dat die in de volgende kwartalen verder zal vertragen. Dit scenario van bescheiden economische groei in de eurozone veronderstelt dat een verdere escalatie van de handelsoorlog en een harde brexit worden vermeden.

In tegenstelling tot de andere grote economiën versnelde de Japanse economische groei in de eerste helft van dit jaar. De uitvoer leed weliswaar onder de terugval van de wereldhandel, maar de binnenlandse vraag trok aan onder impuls van de bedrijven, die hun investeringen opdreven om de tekorten aan arbeidskrachten op te vangen. Ook de particuliere consumptie hield tot nog toe stand, maar de geplande btw-verhoging later dit jaar zal vermoedelijk tot een verzwakking leiden. Op jaarbasis zou de Japanse bbp-groei uitkomen op 0,9 % in 2019 (t.o.v. 0,8 % in 2018) en vertragen tot 0,2 % in 2020.

² In Duitsland vertegenwoordigde de verwerkende nijverheid 23 % van de totale toegevoegde waarde in 2017. In de eurozone bedroeg dat aandeel slechts 17 % en in België lag het nog lager (14 %).

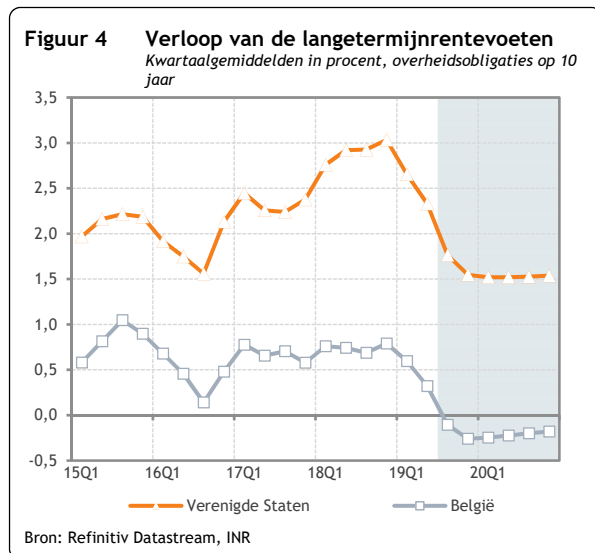
De Chinese economische groei zou geleidelijk vertragen van 6,6 % in 2018 tot 6,2 % in 2019 en tot 6 % in 2020. De groei van de particuliere consumptie verzwakt reeds geruime tijd, maar sinds vorig jaar staat ook de uitvoer onder druk door de handelsoorlog met de VS. Dat zorgt voor toenemende onzekerheid bij bedrijven en het uitstellen van investeringen.

1.2. Rentevoeten en wisselkoersen³

De Amerikaanse centrale bank (Fed) verhoogde haar basisrente in 2018 vier keer met 25 basispunten tot 2,5 % en voerde tevens een politiek van kwantitatieve verkrapping, waarbij overheids- en bedrijfsobligaties die het einde van hun looptijd bereikten niet langer werden geherinvesteerd in nieuwe obligaties. Door de tragere economische groei en de daling van de vertrouwensindicatoren werd de beleidsrente dit jaar reeds éénmaal verlaagd met 25 basispunten. De termijnmarkten verwachten bijkomende renteverlagingen in de loop van dit en volgend jaar.

De Europese Centrale Bank stopte begin dit jaar met haar programma van kwantitatieve versoepeling en overwoog zelfs een eerste renteverhoging sinds de financiële crisis van 2008. Door de verslechterde economische indicatoren en de hardnekkig lage inflatie is de kans groot dat de ECB haar monetair beleid opnieuw versoepelt in navolging van de Fed.

³ De hypothesen voor de financiële variabelen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van 22 augustus 2019.

De combinatie van toenemende onzekerheid, verslechterde groeivoorzichten en de lage inflatie heeft de obligatierendementen sterk doen terugvallen. In een aantal eurolanden werd de tienjaarsrente zelfs negatief. Op jaarbasis zou de gemiddelde tienjaarsrente op overheidsobligaties in de eurozone uitkomen op 0,4 % in 2019 en op 0 % in 2020.

Sinds begin 2018 is de euro aanzienlijk gededuceerd tegenover de dollar. Dat is het gevolg van de sterkere economische groeicijfers in de VS en de daarmee gepaard gaande divergentie van het monetair beleid. De euro verloor ook

terrein op de meeste Aziatische munten, maar apprecieerde tegenover de overige Europese valuta en de Turkse lira. De nominale effectieve wisselkoers voor België (de gemiddelde wisselkoers van de euro t.o.v. de munten van onze belangrijkste handelspartners) zou quasi stabiel blijven in 2019 (-0,2 %) en zou, volgens marktverwachtingen, appreciëren met 0,8 % in 2020.

1.3. Onzekerheden

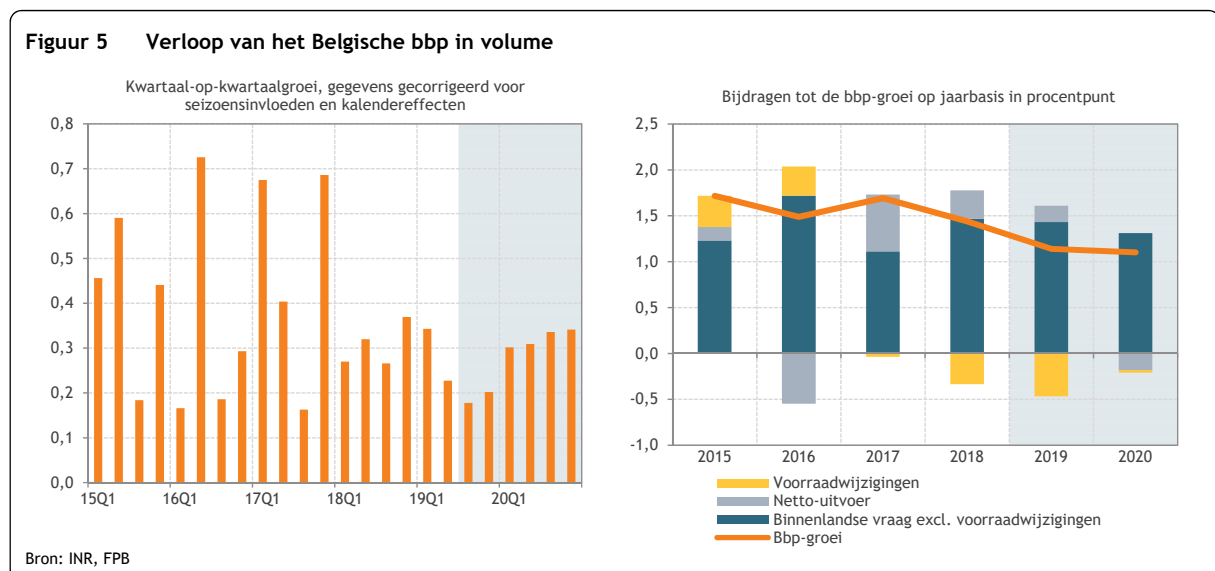
Dit scenario wordt omgeven door belangrijke onzekerheden, die het consumenten- en producentenvertrouwen in de eurozone verder kunnen aantasten. Het risico op een chaotisch vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie blijft bestaan. Daarnaast kunnen bijkomende handelsbelemmeringen of -sancties de wereldhandel verder fnuiken. Ten slotte kunnen geopolitieke spanningen in het Midden-Oosten leiden tot een opstoot van de olieprijs.

Een afname van deze onzekerheden (bv. door een handelsakkoord tussen de VS en China) zou daarentegen positieve vertrouwenseffecten genereren.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

2.1. Economische groei

De Belgische economie werd in de periode 2014-2018 gekenmerkt door een vrij stabiele bbp-groei van gemiddeld 1,5 % per jaar. De economische groei verliest in 2019 evenwel voor het tweede jaar op rij aan elan. De internationale conjunctuurvertraging remt de uitvoergroei af, waardoor de Belgische bbp-groei, die in 2017 nog 1,7 % bedroeg, vorig jaar terugviel tot 1,4 % en dit jaar beperkt zou blijven tot 1,1 %. Ook voor 2020 wordt een economische groei van 1,1 % verwacht. De uitvoergroei verzwakt verder, maar de binnenlandse vraag zou dan aan kracht winnen onder impuls van de particuliere consumptie en –in geringere mate– de overheidsinvesteringen. Door de dynamiek van de binnenlandse vraag zou de groei van de invoer in 2020 minder sterk vertragen dan die van de uitvoer, wat leidt tot een licht negatieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei.

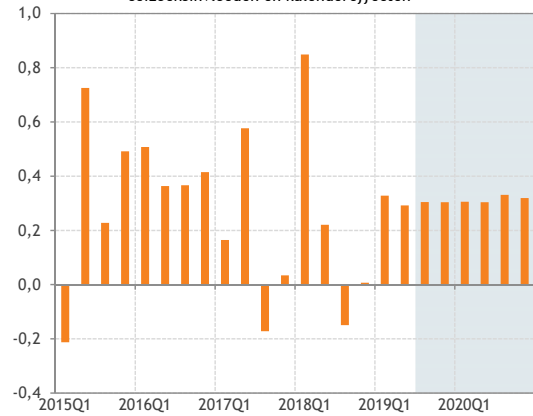

2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

Dit jaar zou het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren stijgen met 2,4 %. Die opvallende toename (t.o.v. 1,2 % in 2018) is toe te schrijven aan bijkomende verlagingen van de personenbelasting (in het kader van de laatste fase van de taxshift), de sterkere stijging van de sociale uitkeringen, de nog steeds aanzienlijke jobcreatie en de hogere indexerings van de lonen in de privésector in combinatie met een afkoeling van de inflatie. Voor 2020 wordt een meer bescheiden koopkrachttoename van 1,5 % verwacht. In afwezigheid van bijkomende belastingverlagingen zouden de belastingen op inkomen en vermogen van de particulieren dan opnieuw toenemen. Bovendien zou de ontwikkeling van de loonmassa in de marktsector worden afgeremd door een minder uitgesproken netto-jobcreatie.

Figuur 6 Particuliere consumptie in volume

Kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

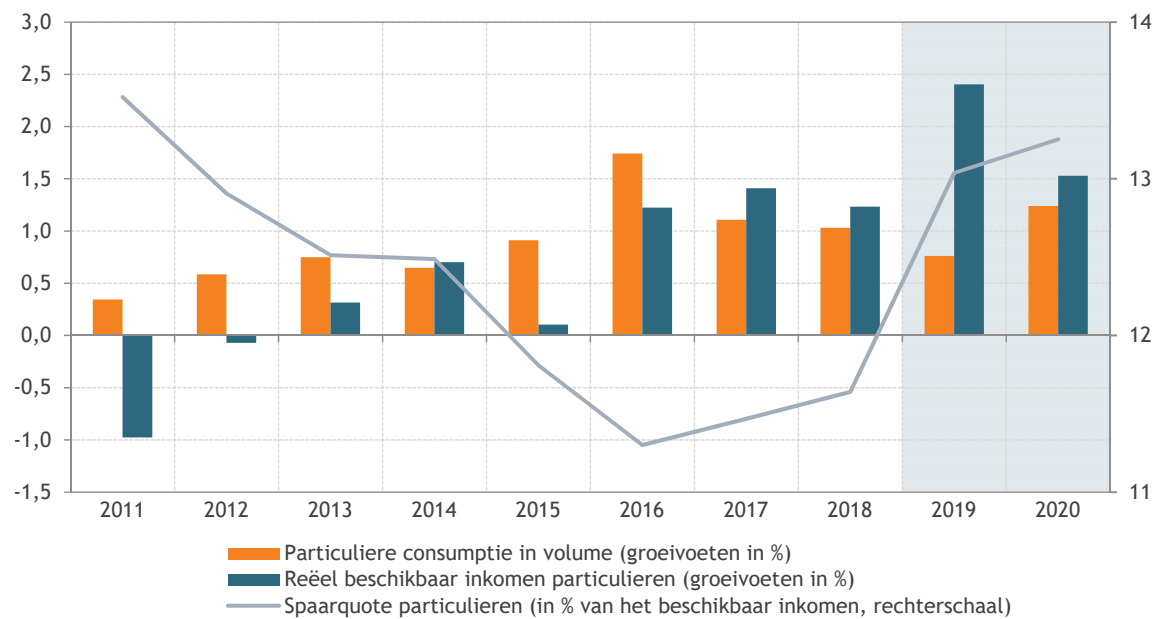

Bron: INR, FPB

In de loop van 2018 werd de Belgische consument pessimistischer, wat leidde tot een lichte terugval van de particuliere consumptie in de tweede helft van dat jaar. Het ongunstig startpunt dat daaruit voortvloeit zorgt ervoor dat de groei van de consumptieve bestedingen op jaarbasis zou vertragen van 1,0 % in 2018 tot 0,8 % in 2019, ondanks de herneming in de loop van 2019 (tot 0,3 % per kwartaal). Daarmee blijft de groei van de particuliere consumptie fors achter op de toename van het reëel beschikbaar inkomen van de gezinnen, wat leidt tot een forse toename van de spaarquote tot 13,0 %. Die beweging is niet

ongewoon omdat de consumptieve bestedingen doorgaans worden gekenmerkt door een stabielere ontwikkeling dan het beschikbaar inkomen. Door de toegenomen onzekerheid onder de consumenten over de economische situatie, zou de consumptiegroei in 2020 nog licht achterblijven op de toename van het beschikbaar gezinsinkomen, maar niettemin aantrekken tot 1,2 % en daarmee een belangrijke impuls geven aan de binnenlandse vraag.

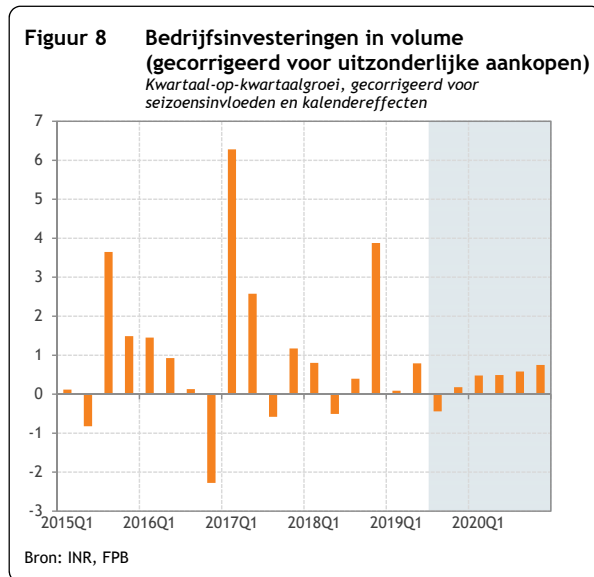
Figuur 7 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

Bron: INR, FPB

2.3. Bedrijfsinvesteringen

Ondanks de versombering van de internationale conjunctuur zou de volumegroei van de bedrijfsinvesteringen versnellen van 2,7 % in 2018 tot 3,5 % in 2019. De krachtige investeringsgroei in 2019 – zeker in vergelijking met die van het bbp – is bijna volledig toe te schrijven aan een opvallend forse toename van de bedrijfsinvesteringen in het vierde kwartaal van 2018, die voor een aanzienlijk positief overloopeffect zorgt. De bedrijfsinvesteringen blijven in de loop van dit jaar op peil, waarbij het investeringsklimaat wordt ondersteund door de nog vrij hoge rendabiliteit⁴, de lage rentevoeten en soepele kredietvoorwaarden⁵. Bovendien ligt de industriële capaciteitsbezettingsgraad nog steeds

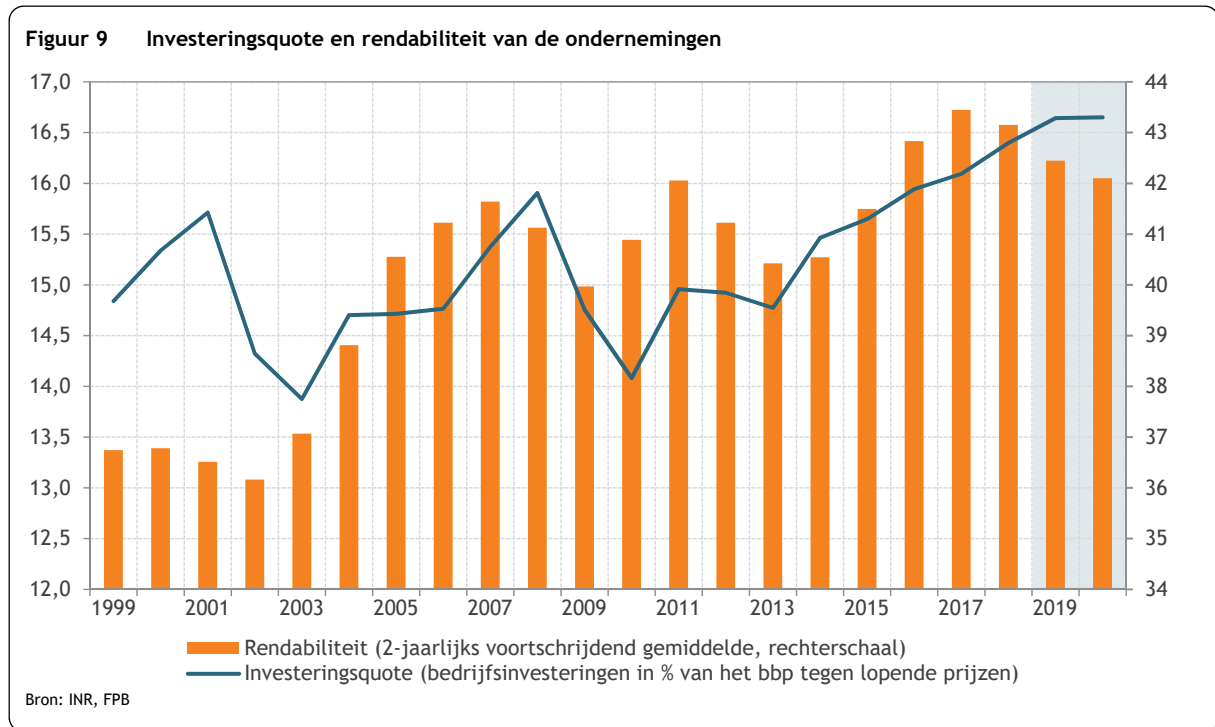
boven zijn langetermijngemiddelde⁶, waardoor de bedrijfsinvesteringen zich niet enkel richten op de vervanging van afgeschreven kapitaalgoederen, maar ook op een uitbreiding van de productiecapaciteit. De volumegroei van de bedrijfsinvesteringen zou in 2020 vertragen tot 1,4 %. De toegevoegde waarde in de marktsector verliest aan dynamiek, terwijl de onzekerheid over de brexit en de handelsconflicten de voorbije maanden sterk is toegenomen. De maandelijkse NBB-indicator van het producentenvertrouwen brokkelde reeds in de loop van 2018 af, maar sinds het tweede kwartaal is de daling meer uitgesproken.

Het nominale aandeel van de bedrijfsinvesteringen in het bbp zou met 16,6 % in 2019 en 2020 net boven het piekniveau van 1990 uitkomen. In reële termen is de investeringsquote al geruime tijd hoger dan in 1990, doordat de prijzen van de investeringsgoederen doorgaans minder snel stijgen dan de bbp-deflator.

⁴ Gedefinieerd als het aandeel van het bruto-exploitatieoverschot van de bedrijven in de toegevoegde waarde tegen lopende prijzen.

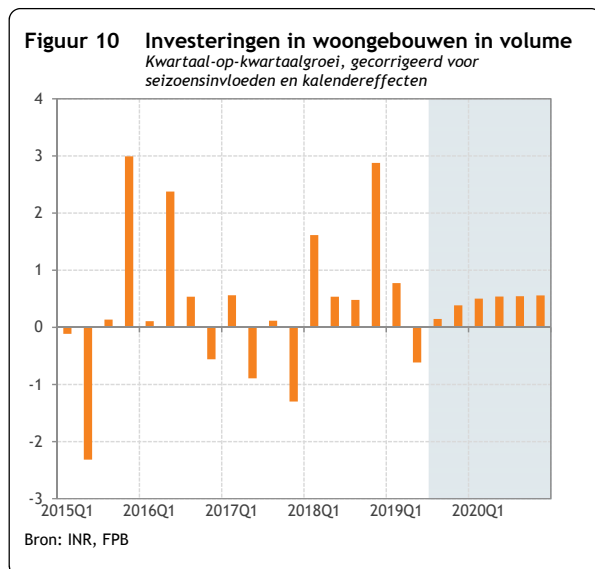
⁵ De NBB publiceert driemaandelijkse een indicator die de 'perceptie van de kredietbelemmering' weerspiegelt. Dit in het kader van de enquête naar de kredietvoorwaarden die ze bij de ondernemingen houdt. Uit die enquête blijkt dat het percentage bedrijven dat de kredietvoorwaarden als ongunstig beschouwt zich momenteel op een historisch laag niveau bevindt.

⁶ De industriële capaciteitsbezettingsgraad bedroeg in 2018 gemiddeld ruim 80 % en bleef daarmee (voor het vierde jaar op rij) boven zijn langetermijngemiddelde van 79 %.

2.4. Investerings in woongebouwen

De investeringen in woongebouwen lieten in 2017 een nulgroei optekenen, na een aanzienlijke volumegroei van 3,8 % in 2016. Mogelijk is dat grillig verloop deels toe te schrijven aan de daling van

een aantal premies voor energiebesparende investeringen en aan de (in Vlaanderen) geleidelijke verstrenging van de normen voor energiezuinigheid, wat tot de vervroeging van een aantal plannen kan hebben geleid ten nadele van 2017. In 2018 hernam de groei met 1,8 %.

De investeringen in woongebouwen zouden in 2019 en 2020 toenemen met resp. 3 % en 1,5 %, waardoor ze hun historisch hoge niveau van 2007 – in reële termen – benaderen. De sterke volumegroei voor dit jaar wordt verklaard door een gunstig overloopeffect (als gevolg van de hoge investeringsactiviteit in het vierde kwartaal van

2018). Die gunstige ontwikkeling wordt gestimuleerd door de historisch lage hypothecaire rente, zowel nominaal als in reële termen. Wellicht speelt ook de aantrekkelijkheid van de nieuwbouwmarkt voor investeerders een rol (in vergelijking met financiële activa, waarvan de rendementen worden gedrukt door het soepele monetaire beleid).

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

Zonder bijkomende maatregelen zou de volumegroei van de overheidsconsumptie aantrekken van 1,0 % in 2018 tot 1,2 % in 2019, maar in 2020 opnieuw op 1,0 % uitkomen. Die tijdelijke groeiversnelling is toe te schrijven aan het profiel van de sociale uitkeringen in natura⁷, de op één na grootste component van de overheidsconsumptie. In 2019 is er een sterke toename van die uitkeringen als gevolg van nieuwe initiatieven. Bovendien zouden de uitgaven voor geneeskundige verzorging in 2018 onder hun begrotingsdoelstelling zijn gebleven. De loonmassa van de overheid⁸ – de belangrijkste component van de overheidsconsumptie – kent daarentegen een vrij stabiele groei, die samenhangt met de bescheiden toename van de overheidswerkgelegenheid.⁹

De volumegroei van de overheidsinvesteringen zou in 2019 (1,9 %) aanzienlijk terugvallen ten opzichte van die van 2018 (8,2 %). De investeringen van de lagere overheid zouden terugschroefd worden na de gemeenteraadsverkiezingen, terwijl de investeringen van de gewesten in 2019 vrij dynamisch blijven, maar minder uitgesproken dan in 2018. De investeringsgroei voor de gezamenlijke overheid zou in 2020 versnellen tot 5,2 %, hoofdzakelijk als gevolg van de aanzienlijke toename van de investeringen van de gewesten, in het bijzonder voor het Oosterweelproject in Vlaanderen.

2.6. Voorraadwijzigingen

Tegen de achtergrond van minder gunstige afzetperspectieven leverden de voorraadveranderingen een negatieve bijdrage van 0,3 procentpunt tot de economische groei in 2018. Ook de eerste jaarhelft van 2019 werd gekenmerkt door negatieve groeibijdragen van de voorraadvorming. Voor de tweede jaarhelft van 2019 en voor 2020 wordt voor elk kwartaal een nulbijdrage vooropgesteld, wat voor 2019 als geheel nog een negatieve groeibijdrage van 0,5 procentpunt impliceert.

2.7. Uitvoer en invoer

De volumegroei van de buitenlandse afzetmarkten van België¹⁰ vertraagde vorig jaar tot 3,2 % (t.o.v. 4,1 % in 2017) en zou in 2019 en 2020 verder terugvallen tot resp. 2,5 % en 2,4 %. De volumestijging van de Belgische uitvoer bedroeg 3,6 % in 2018 en overtrof daarmee voor het derde jaar op rij de groei van de afzetmarkten.

Die winst aan buitenlandse marktaandelen is deels te danken aan de gunstige competitiviteitsontwikkeling als gevolg van regeringsmaatregelen gericht op het beperken van de arbeidskosten. De opvallende winst aan marktaandelen in 2016 vergt enige nuancering omdat de uitvoergroei (net als de

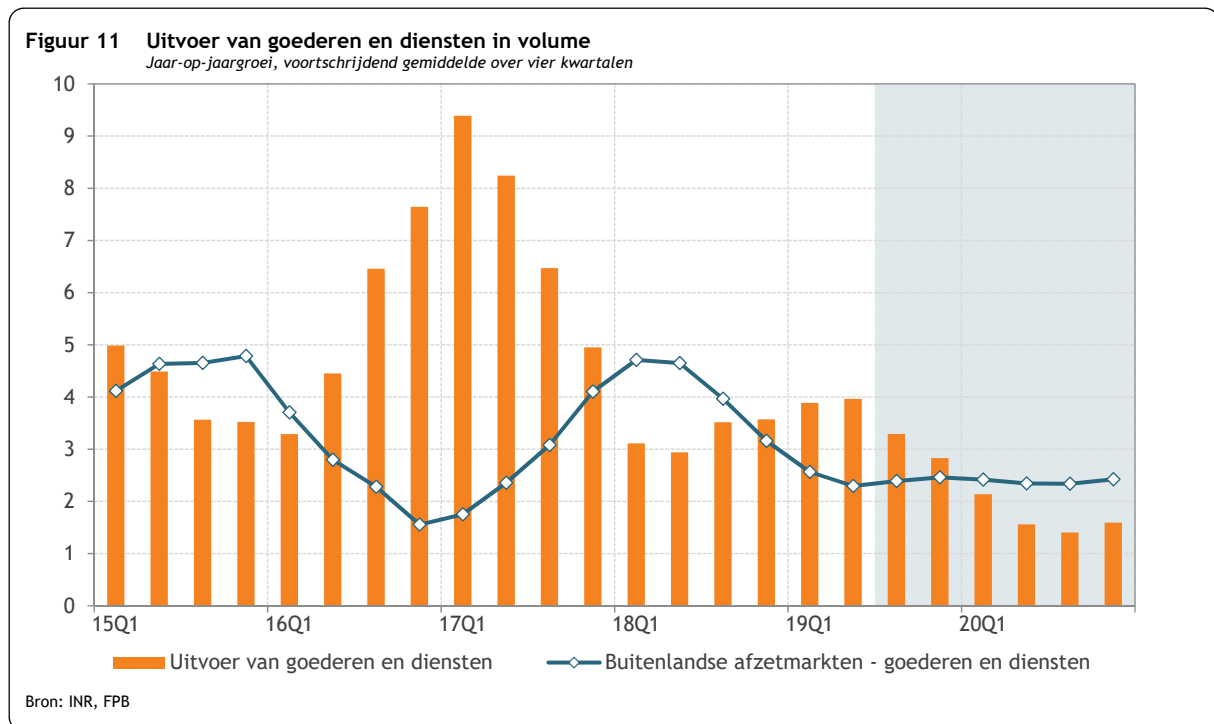
⁷ Sociale uitkeringen in natura bestaan hoofdzakelijk uit overheidsuitgaven voor gezondheidszorg.

⁸ Het begrip overheidslonen dient hier in ruime zin begrepen te worden (met inbegrip van de toegerekende sociale bijdragen die o.m. de ambtenarenpensioenen bevatten).

⁹ Voor meer details over de werkgelegenheidsevolutie in de verschillende deelsectoren van de overheid, zie hoofdstuk 4.

¹⁰ De gemiddelde invoergroei van de handelspartners van België, gewogen op basis van hun belang in de Belgische uitvoer.

invoergroei) in dat jaar ook opgedreven werd door de reorganisatie van een internationale onderneming die actief is op de Belgische markt.¹¹

De uitvoergroei zou in de loop van 2019 sterk vertragen, maar dankzij een gunstig overloopeffect op jaarbasis nog op 2,8 % uitkomen. Daardoor wordt opnieuw een – bescheiden – winst aan buitenlandse marktaandeelen geboekt. In 2020 zou de uitvoergroei (1,6 %) echter beneden die van de afzetmarkten uitkomen. De sterkere loongroei (vanaf 2019) en de appreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro (in 2020) zouden wegen op de concurrentiepositie van de Belgische economie.

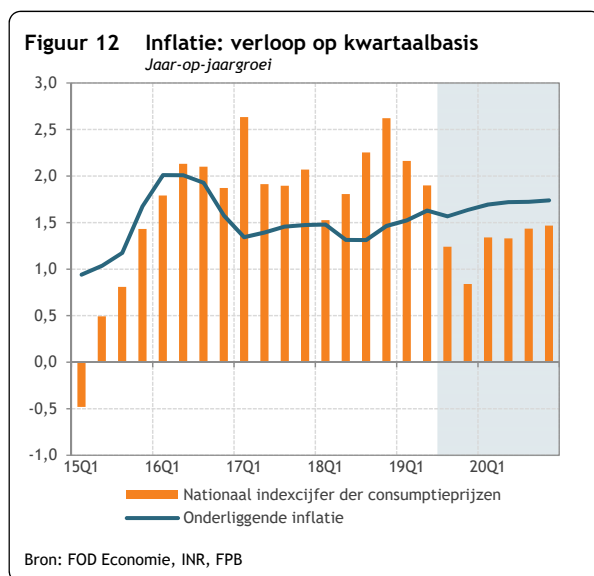
De invoergroei zou eveneens stelselmatig vertragen, nl. van 3,3 % in 2018 tot resp. 2,6 % en 1,8 % in 2019 en 2020. De bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei blijft daardoor positief in 2019 (+0,2 procentpunt, maar in 2020 wordt die bijdrage negatief (-0,2 procentpunt) omdat de invoer dan iets sterker groeit dan de uitvoer door de dynamiek van de binnenlandse vraag. Dat doet het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans in 2020 licht toenemen t.o.v. 2019, maar het blijft kleiner dan in 2018 dankzij de lagere energieprijzen.

¹¹ Concreet werd België in de plaats van een doorvoerland (waarbij de goederen- en dienstenstromen niet geboekt worden als in- en uitvoer) de draaischijf voor de aan- en verkoop van de producten van die onderneming. Die aan- en verkooptransacties worden wel geboekt als in- en uitvoerstromen.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

Van midden 2017 tot oktober 2018 evolueerde de olieprijs in opwaartse lijn. De jaar-op-jaargroei van de olieprijs uitgedrukt in euro bedroeg daardoor meer dan 40 % van mei 2018 tot oktober 2018. Dergelijke fluctuaties komen zo goed als onmiddellijk tot uiting in het prijsverloop van benzine, diesel en huisbrandolie. De impact ervan op de consumptieprijsinflatie¹² verloopt echter geleidelijker omdat de prijs van huisbrandolie in het NICP geregistreerd wordt op basis van een (gewogen) twaalfmaandelijkse voortschrijdend gemiddelde. Daardoor nam de inflatie geleidelijk toe in de loop van 2018. Bovendien liep de jaar-op-jaargroei van de consumptieprijzen voor zowel aardgas als elektriciteit fors op tijdens

het laatste kwartaal van 2018, wat de inflatie verder omhoogduwde. Sinds eind 2018 zijn de energieprijzen door een combinatie van factoren in neerwaartse lijn geëvolueerd. Dankzij de zachte winter en de heropstart van enkele kernreactoren eind 2018 daalde de vrees voor stroomtekorten en vielen de elektriciteitsprijzen op de groothandelsmarkt terug tijdens de eerste maanden van 2019. De olie- en aardgasprijzen daalden vooral als gevolg van de verminderde vraagvooruitzichten die gepaard gingen met de wereldwijde vertraging van de economische groei. De consumptieprijsinflatie viel daardoor terug van 2,8 % in november 2018 tot 1,3 % in augustus 2019.

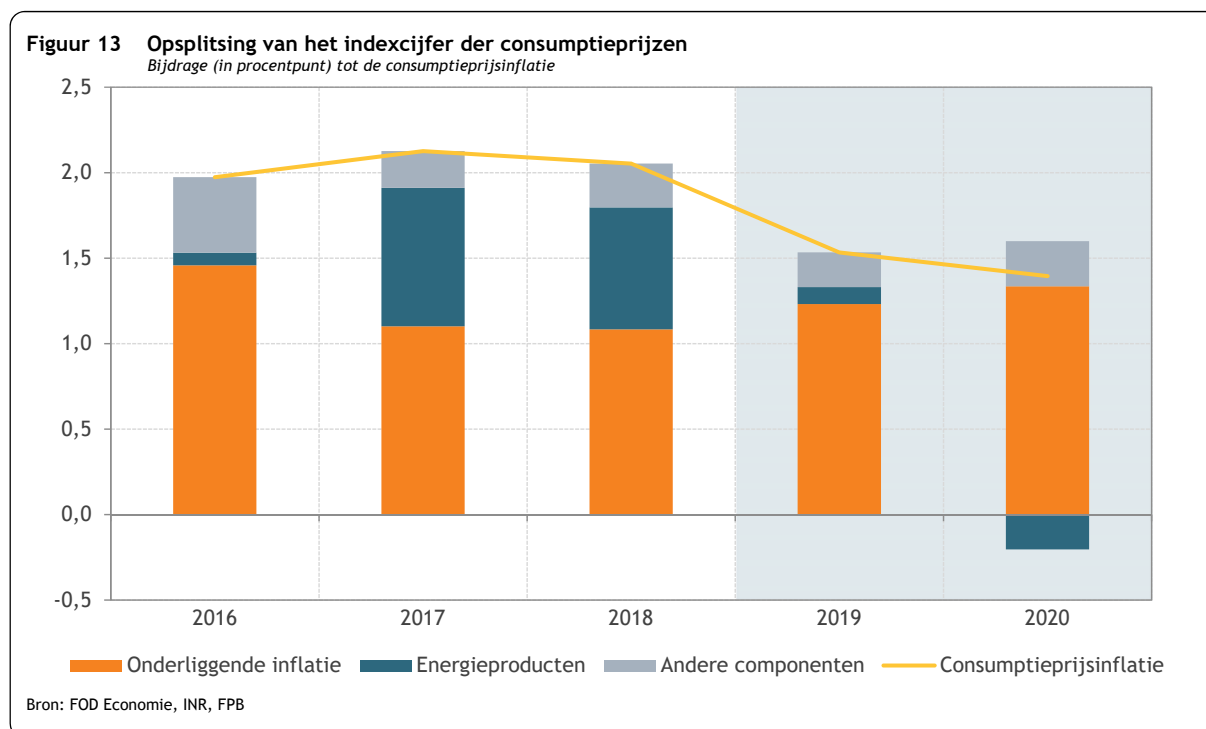
Tijdens de jaren 2014-2016 daalden de loonkosten per eenheid product als gevolg van het gevoerde loonmatigingsbeleid. Dat had gevolgen voor de onderliggende inflatie¹³, die duidelijk afkoelde tot en met 2015. De toename van de onderliggende inflatie in 2016 was tijdelijk van aard en vooral te wijten aan een forse toename van het inschrijvingsgeld in het Vlaams hoger onderwijs. Sinds 2017 trekt de onderliggende inflatie geleidelijk aan onder impuls van de groeiversnelling van de loonkosten per eenheid product. Die evolutie zou zich voortzetten tijdens de volgende kwartalen waardoor de bijdrage van de onderliggende inflatie tot de consumptieprijsinflatie gestaag toeneemt.

De bijdrage van de 'andere componenten' tot de consumptieprijsinflatie op figuur 13 – die in het verleden vooral reageerde op prijsbewegingen van verse voeding, tabak en alcoholhoudende dranken – zou nagenoeg stabiel blijven tijdens de periode 2018-2020. Bijgevolg wordt de evolutie van de inflatie

¹² De inflatie wordt hier gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen (NICP).

¹³ De onderliggende inflatie wordt berekend door het NICP te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden de effecten van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vis en zeevruchten, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

in 2019 en 2020 bijna integraal verklaard door de onderliggende inflatie en het verloop van de consumptieprijzen voor energieproducten.

Ondanks de stijgende bijdrage van de onderliggende inflatie zou de consumptieprijsinflatie in 2019 en 2020 in neerwaartse lijn evolueren, wat wordt verklaard door de bijdrage van de energieprijzen. Hoewel de olie- en de aardgasprijzen zowel in 2019 als in 2020 gemiddeld een negatieve groei zouden laten optekenen, is de bijdrage van energieproducten tot de consumptieprijsinflatie nog licht positief in 2019 en wordt ze pas negatief in 2020 omwille van twee redenen. Ten eerste reageert de prijs van huisbrandolie (zoals die geregistreerd wordt in het NICP, cf. supra) met vertraging op de evolutie van de olieprijsen, waardoor die in 2019 nog toeneemt ten opzichte van 2018 en pas in 2020 lager komt te liggen. Ten tweede zou de consumptieprijs van elektriciteit in 2019 nog een positieve groei kennen ten opzichte van 2018 en pas in 2020 een jaargemiddelde daling laten optekenen. Dat is vooral te wijten aan de vrees voor stroomtekorten eind 2018, die tijdens het eerste kwartaal van 2019 de elektriciteitsprijs nog opwaarts beïnvloedde¹⁴.

De groei van de gezondheidsindex, die geen rekening houdt met het prijsverloop van tabak, alcoholische dranken, benzine en diesel, zou zowel in 2019 (1,6 %) als in 2020 (1,5 %) iets hoger zijn dan de consumptieprijsinflatie (respectievelijk 1,5 % en 1,4 %). De groei van de gezondheidsindex wordt immers niet beïnvloed door de prijsdalingen van benzine en diesel.

¹⁴ Merk op dat de elektriciteitsprijzen die door de leveranciers aan de consumenten worden aangerekend, in het grootste deel van de contracten bepaald worden door de noteringen op de groothandelsmarkt in de loop van het voorgaand kwartaal. De consumptieprijzen reageren m.a.w. met enige vertraging op de groothandelsprijzen.

3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen

In augustus 2018 werd de spilindex (die toen 105,10 bedroeg) bereikt door de afgevlakte gezondheidsindex¹⁵. Rekening houdend met het maandelijks verloop van de gezondheidsindex zou de huidige spilindex (107,20) worden overschreden in januari 2020. Bijgevolg zouden de sociale uitkeringen en de overheidslonen respectievelijk in februari en maart 2020 met 2 % worden verhoogd. De volgende spilindex (109,34) zou niet worden overschreden in 2020.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

Het interprofessioneel akkoord (IPA) voor de periode 2017-2018 voorzag een onderhandelingsmarge van 1,1 % voor de lonen op sectoraal en ondernemingsniveau (bovenop indexeringen en baremieke verhogingen). Op basis van de beschikbare gegevens blijkt dat die marge niet volledig werd benut. De gecumuleerde toename van de bruto-uurlonen vóór indexering bedroeg in de periode 2017-2018 immers slechts 0,5 %. Aangezien de conventionele loongroei in beide jaren (gecumuleerd) 0,6 % bedroeg, is de onderbenutting van de marge dus nauwelijks het gevolg van negatieve loondrift.

Tabel 1 Opbouw van de loonkosten in de marktsector
Groeivoeten in %

	2017	2018	2019	2020
Nominale uurloonkosten na aftrek van loonsubsidies ^a	1,7	1,0	2,3	1,9
Nominale uurloonkosten	1,4	1,2	2,4	2,0
Verhoging als gevolg van				
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,2	0,3	0,5	0,6
<i>p.m. gecumuleerde toename in (ontwerp van) IPA</i>		1,1		1,1
- Indexering	1,5	1,6	2,0	1,4
- Totale werkgeversbijdragen ^c	-0,3	-0,7	-0,1	0,0

a. In nationale rekeningen opgesteld volgens het ESR 2010 worden loonsubsidies en doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen niet in mindering gebracht van de loonkosten, maar geboekt als niet-productgebonden subsidies.

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift.

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen.

Voor de periode 2019-2020 werd een ontwerp van IPA afgesloten. Aangezien dat ontwerp niet door alle sociale partners werd goedgekeurd, kon het IPA niet als dusdanig worden uitgevoerd. Daarop besliste de regering (in lopende zaken) om de loonnorm in het ontwerp van IPA (die gecumuleerd 1,1 % bedraagt) bindend te maken via het KB van 19 april 2019¹⁶. In deze vooruitzichten gaan we ervan uit dat de beschikbare marge volledig zal worden benut. De toename in 2019 (0,5 %) ligt in de lijn van de toename van de conventionele lonen tijdens de eerste helft van 2019.

¹⁵ Die wordt sinds april 2016 berekend als het 4-maandelijks voortschrijdend gemiddelde van de gezondheidsindex, vermenigvuldigd met 0,98.

¹⁶ Koninklijk besluit tot uitvoering van artikel 7, § 1 van de wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 24.04.2019 (blz. 40182-40186).

Tijdens de jaren 2017 en 2018 was de loonindexering in de marktsector beperkter dan de groei van de gezondheidsindex (gecumuleerd 3,2 % t.o.v. 3,6 %). Dat groeiverschil wordt echter goedge maakt in 2019, met een indexering (2,0 %) die beduidend hoger uitkomt dan de toename van de gezondheidsindex (1,6 %). In 2020 houden beide gelijke tred.

In de periode 2016-2018 had de taxshift een significante neerwaartse invloed op de evolutie van de werkgeversbijdragen via een daling van de faciale voeten. In 2019 en 2020 zouden de werkgeversbijdragen nauwelijks een invloed uitoefenen op de groei van de uurloonkosten.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies¹⁷

In het kader van de federale taxshift werd de structurele vermindering van de werkgeversbijdragen in 2018 grotendeels vervangen door een permanente verlaging van de faciale werkgeversbijdragevoeten. Daarom kent de impliciete wettelijke werkgeversbijdragevoet sindsdien een quasi stabiel verloop (22,33 % in 2018 en 2019 en een verwaarloosbare stijging tot 22,40 % in 2020).

Tabel 2 Arbeidskostenverlagingen voor de ondernemingen en werknemersbijdrageverminderingen
Miljoen euro

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Werkgeversbijdrageverminderingen: structureel (algemeen-forfaitair, laagverloonden, hoogverloonden) + doelgroepen (excl. gesubsidieerde contractuelen), waarvan o.a.	5383	5519	5792	6103	2815	3434	3406
1a. (p.m.) Federale en regionale doelgroepen (F+R)	967	1049	1163	1245	1298	1279	1297
1b. (p.m.) Regionale doelgroepen (R)	0	828	854	867	850	802	786
2. Werkgeversbijdrageverminderingen via de daling van de faciale wettelijke voeten in 2016 en 2018	0	0	1480	2069	6511	6630	6848
3. Loonsubsidies (excl. werkgeversbijdrageverminderingen voor doelgroepen; incl. niet door te storten werknemersbijdragen), waarvan (niet exhaustief):	7367	7616	6904	6562	6916	7247	7671
3a. Sociale maribel (F)	946	966	1034	1070	1044	1115	1191
3b. Activeringen (R)	209	230	236	211	214	219	243
3c. Dienstencheques (R)	1617	1642	1742	1749	1840	1930	1991
3d. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Nacht- en ploegenarbeid' + 'Overuren' (F)	1197	1202	1573	1591	1732	1834	2011
3e. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Algemeen' (F)	1013	1040	390	194	205	213	219
3f. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Onderzoekers' (F)	585	632	694	682	781	809	858
<i>p.m. Loonsubsidies toegekend door de Gewesten</i>	454	2383	2455	2450	2551	2649	2742
4. Totaal ten gunste van werkgevers (=1+2+3)	12749	13136	14176	14734	16243	17311	17925
<i>p.m. waarvan toegekend door de Gewesten</i>	454	3211	3309	3317	3401	3451	3528
5. Werknemersbijdrageverminderingen (vooral 'Werkbonus') (F)	842	887	979	1119	1118	1140	1099

(F) federaal, (R) regionaal sinds 2015.

De doelgroepverminderingen van de werkgeversbijdragen voor de profitsector (lijn 1a in tabel 2) worden bepaald door de versterking van de maatregel 'eerste aanwervingen' via de federale taxshift en

¹⁷ De inschatting van de bijdrageverminderingen en loonsubsidies ten gunste van de ondernemingen en de gezinnen is gebaseerd op de taxshift van de federale overheid (met maatregelen m.b.t. de structurele vermindering, faciale bijdragevoeten, eerste aanwervingen, sociale maribel, algemene loonsubsidie, nacht- en ploegenarbeid, en de werkbonus), de hervormingen van het arbeidskostenbeleid in de drie gewesten, de recentste RSZ-gegevens m.b.t. de bijdrageverminderingen (eerste kwartaal 2019) en gegevens van de FOD Financiën m.b.t. de niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing (twee kwartalen 2019).

door de hervormingen van het arbeidskostenbeleid in het Vlaams Gewest¹⁸, het Waals Gewest¹⁹ en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest²⁰. Per saldo dalen de regionale doelgroepverminderingen (lijn 1b) in 2019 en 2020. De activeringsvergoedingen (lijn 3b) in de drie gewesten samen stijgen in 2019 en 2020 onder impuls van de versterking ervan in het Waals Gewest en het BHG en ondanks de afbouw ervan in het Vlaams Gewest.

Zowel in 2019 als 2020 stijgen de socialemaribelsubsidies (lijn 3a) als gevolg van het optrekken van de forfaitaire subsidie in het kader van de taxshift²¹. De robuuste vraag naar huishoudelijke diensten verklaart het stijgend gebruik van de dienstencheques en de loonsubsidies die daaraan gekoppeld zijn (lijn 3c).

De loonsubsidies via kortingen op de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing o.b.v. gegevens van de FOD Financiën laten een gemengd beeld zien. De subsidies voor nacht- en ploegenarbeid (lijn 3d) krijgen een nieuwe stimulans via de taxshiftmaatregel voor de bouwsector, maar minder dan initieel ingeschat (slechts 27 miljoen in 2018 (geobserveerd), 75 miljoen in 2019 en 200 miljoen in 2020 i.p.v. respectievelijk 100, 200 en 600 miljoen)²². Wat rest van de algemene korting (lijn 3e) na de afschaffing ervan in 2016-2017 voor de meeste werknemers, evolueert in lijn met de werkgelegenheid en de brutolonen. Ook de gefaseerde uitbreiding van de maatregel ‘onderzoekers’ (lijn 3f) naar bachelordiplomahouders²³ draagt bij tot de stijging van de kortingen op de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing. Anderzijds blijkt dat de omvang van drie jobsdealmaatregelen marginaal zal blijven. Ten eerste zal de loonsubsidie in het kader van de maatregel ‘degressieve minimumlonen van jonge werknemers’ nagenoeg nul bedragen²⁴. Ten tweede werd de loonsubsidie voor de binnenscheepvaart in 2019 nog niet gebruikt. Ten slotte heeft de verhoging in 2019 van het maximale aantal overuren dat kan gesubsidieerd worden, niet geleid tot meer claims via de maatregel ‘overuren’²⁵.

In 2020 zouden de werknemersbijdrageverminderingen voor laagverloonden in het kader van de werkbonus (lijn 5) dalen omdat – onder invloed van de brutoloonstijgingen vóór indexering – minder werknemers in aanmerking komen voor de maatregel en omdat het voordeel voor de rechthebbende werknemers gemiddeld kleiner wordt.

¹⁸ Vlaams Gewest: sinds de tweede helft van 2016 stimulering van de doelgroepverminderingen ‘oudere werknemers’ en ‘laaggeschoolden’, beperkingen op andere doelgroepverminderingen en activeringsvergoedingen.

¹⁹ Waals Gewest: sinds de tweede helft van 2017 stimulering van de doelgroepverminderingen ‘oudere werknemers’ en de activeringsvergoedingen voor langdurig werklozen en jonge laaggeschoolden; beperkingen op de meeste andere doelgroepverminderingen.

²⁰ Brussel Hoofdstedelijk Gewest: striktere criteria voor de doelgroepverminderingen voor de ouderen (strikter leeftijds criterium vanaf vierde kwartaal 2016, striktere bovenloongrens vanaf vierde kwartaal 2017); nieuw systeem van activeringsvergoedingen voor langdurig werklozen (vierde kwartaal van 2017) ten nadele van vooral de doelgroepverminderingen ‘langdurig werklozen’ en ‘jongeren’ met behoud van andere, minder belangrijke doelgroepverminderingen.

²¹ De daling in 2018 is te wijten aan methodologische veranderingen in de nationale rekeningen, die voorlopig alleen voor 2018 en nog niet voor de jaren daarvoor werden toegepast.

²² Faciale subsidievoet gelijk aan 3 %, 6 % en 18 % van de betrokken brutolonen in 2018, 2019 en 2020.

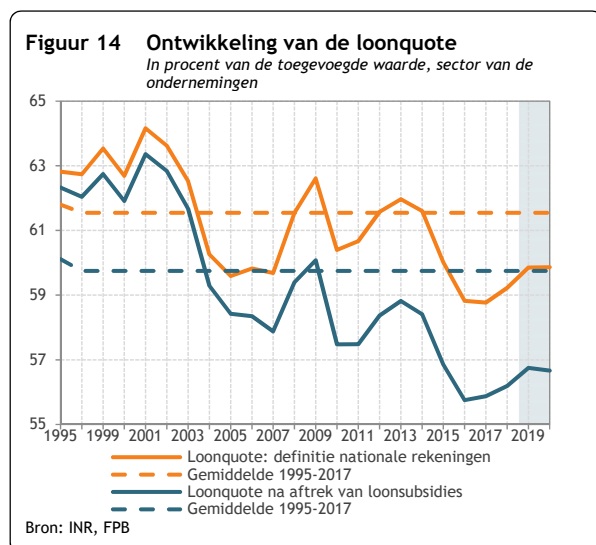
²³ 40 % vrijstelling van de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing in 2018-2019, 80 % in 2020.

²⁴ Van kracht sinds juli 2018. De maatregel is drieledig: een verlaging van de minimumlonen voor minder dan 21-jarigen, een van werkgeversbijdragen vrijgestelde nettoloon toeslag om het beschikbaar inkomen van de jonge werknemer te vrijwaren, en een loonsubsidie om de impact van de nettoloon toeslag op de arbeidskosten te compenseren.

²⁵ Van 130 naar 184 uren voor andere activiteiten dan bouw en horeca.

3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

Volgens de regels die gehanteerd worden om de nationale rekeningen op te stellen (ESR 2010), worden zowel doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen als loonsubsidies (kortingen op de door

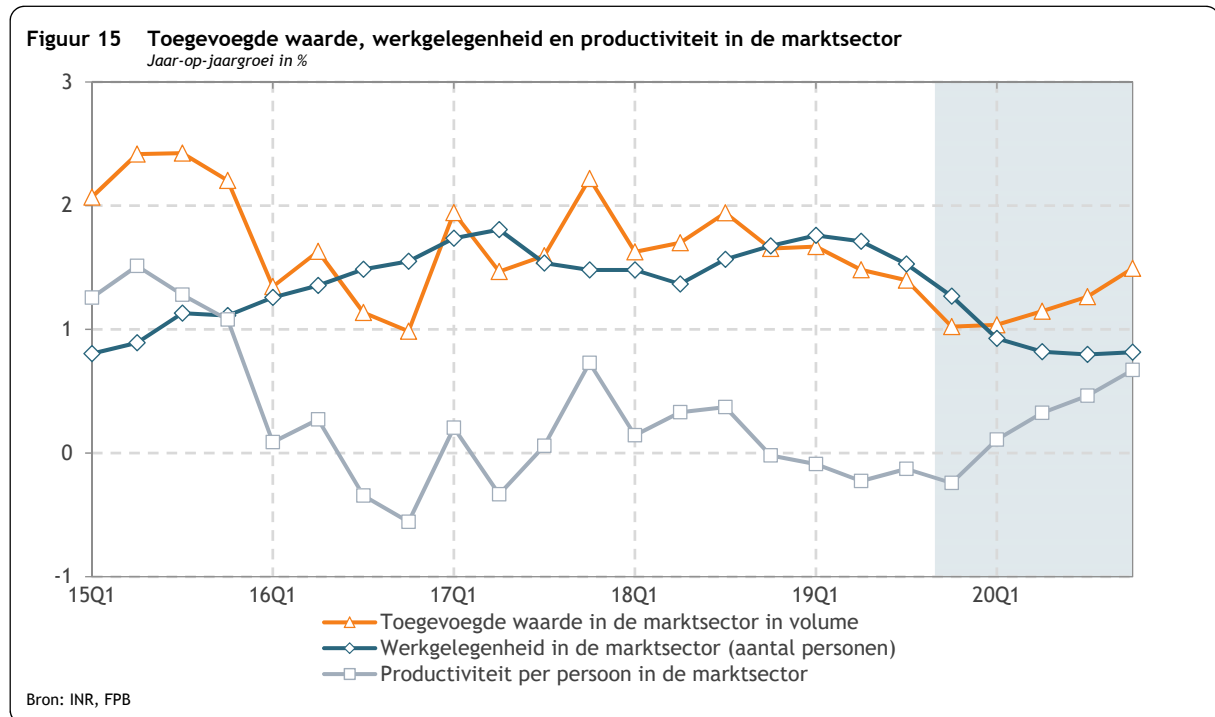
te storten bedrijfsvoorheffing) geboekt als niet-productgebonden subsidies. Dat betekent dat niet alle loonlastenverlagingen die de werkgevers genieten in mindering worden gebracht van de loonkosten die worden geregistreerd in de nationale rekeningen. De loonquote²⁶ die wordt berekend volgens de definitie van de nationale rekeningen ligt dan ook hoger dan de loonquote die rekening houdt met loonsubsidies en doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen (zie figuur 14). Bovendien is het onderlinge verschil sterk toegenomen sinds 2003.

Tijdens de periode 2014-2016 viel de loonquote fors terug (met ongeveer drie procentpunt) als gevolg van het loonmatigingsbeleid dat toen gevoerd werd. Dat beleid was gebaseerd op het beperken van de groei van de conventionele lonen, een indexesprong van 2 % en een verlaging van de werkgeversbijdragen. Na een quasi-stabilisering in 2017, nam de loonquote opnieuw toe in 2018 als gevolg van de negatieve productiviteitsgroei in combinatie met een loonindexering die de groei van de deflator van de toegevoegde waarde duidelijk overtrof. Dezelfde combinatie van factoren zou ook in 2019 de loonquote verder doen toenemen. In 2020 zou de loonindexering gelijke tred houden met de deflator van de toegevoegde waarde. Bovendien zou de productiviteitsgroei positief worden en nagenoeg overeenkomen met de reële groei van de uurlonen. Die combinatie van factoren impliceert een quasi-stabilisering van de loonquote.

²⁶ De loonquote wordt hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

4. Arbeidsmarkt

De kwartaal-op-kwartaalgroei van de toegevoegde waarde in de marktsector valt terug van 0,5 % in het vierde kwartaal van 2018 tot 0,2 % in het vierde kwartaal van 2019. De jaargemiddelde groei ligt dit jaar dan ook beduidend lager dan tijdens de twee afgelopen jaren (1,4 % t.o.v. respectievelijk 1,8 % en 1,7 %). Vanaf het eerste kwartaal van 2020 zou de groei hernemen en gedurende het gehele jaar net geen 0,4 % per kwartaal bedragen. Het ongunstige overloopeffect zorgt er echter voor dat de jaargemiddelde groei in 2020 verder afzwakt (tot 1,2 %).

De reële arbeidskosten²⁷ per uur daalden fors tijdens de jaren 2015-2016 en namen nauwelijks toe tijdens de jaren 2017-2018. Mede daardoor daalde de productiviteit per uur met gemiddeld 0,1 % per jaar tijdens de periode 2016-2018. De groei in de marktsector bleef de jongste drie jaar dus uiterst arbeidsintensief: het arbeidsvolume nam toe met gemiddeld 1,7 % per jaar. Een gedeelte van die toename werd geabsorbeerd door een verhoging van de gemiddelde arbeidsduur (ruim +0,1 % per jaar), zodat de hoofdelijke werkgelegenheid iets minder sterk groeide (met 1,5 % per jaar).

De toename van de gemiddelde arbeidsduur gaat in tegen de tendens van de jongste decennia. Zij is des te opmerkelijker omdat tijdens de periode 2016-2018 het aantal gewerkte uren per zelfstandige bijzonder fors afnam (met gemiddeld 0,5 % per jaar). Het aantal gewerkte uren per loontrekkende nam dus aanzienlijk toe, met bijna 0,4 % per jaar. Die evolutie werd in de hand gewerkt door de verstrengeerde regelgeving bij de toekenning van deeltijds tijdskrediet (afschaffing van het tijdskrediet zonder motief; verhoging van de instapleeftijd voor het eindeloopbaantijdskrediet). Het aantal personen in door de RVA gesubsidieerde stelsels van vrijwillig deeltijds werk in de marktsector (tijdskrediet; thematisch verlof) nam daardoor af met gemiddeld 8 600 personen per jaar, van 177 600 personen in 2015 tot 151 800

²⁷ Arbeidskosten gecorrigeerd voor loonsubsidies en gedeïfleerd met de deflator van de toegevoegde waarde.

personen in 2018. Daarnaast nam ook het aantal gewerkte uren per loontrekkende in de horeca gevoelig toe (toename flexi-jobs; mogelijkheid om overuren te presteren vrij van sociale bijdragen).

De groei van de marktwerkgelegenheid bleef ook tijdens het eerste kwartaal van dit jaar nog erg sterk (0,5%), maar zou tijdens het tweede kwartaal afgezwakt zijn tot 0,3% en tijdens de tweede jaarhelft terugvallen tot 0,2% per kwartaal. Enkele signalen wijzen op een geleidelijke afkoeling van de arbeidsmarkt. Zo piekte de interimarbeid tijdens de eerste jaarhelft van 2018, maar volgt hij sindsdien een licht dalende trend. Daarnaast lijkt de aanhoudende toename van de werkgelegenheid in zowel de verwerkende nijverheid als in de handel recent te stokken. Ook het feit dat de daling van de werkloosheid tijdens de jongste kwartalen afzwakt, wijst in dezelfde richting.

Ondanks dat sterk aflopend kwartaalprofiel, zou – dankzij een bijzonder gunstig overloopeffect – de groei van de marktwerkgelegenheid in jaargemiddelden licht versnellen in 2019 (van 1,5% in 2018 tot 1,6%). De gemiddelde arbeidsduur bij loontrekkenden neemt echter niet langer toe, mede doordat de invloed van de maatregelen inzake tijdskrediet en flexijobs minder uitgesproken wordt. De groei van het arbeidsvolume in uren verzwakt dus wel degelijk in vergelijking met vorig jaar (van 1,8% tot 1,5%), maar houdt vrijwel gelijke tred met de verzwakking van de activiteitsgroei. De groei van de arbeidsproductiviteit per uur blijft ook dit jaar dus licht negatief (-0,2%), ondanks het feit dat de groei van de reële loonkosten per uur aantrekt. Volgend jaar zou de productiviteitsgroei aantrekken tot 0,4%. Gekoppeld aan een afname van de groei van de activiteit in de marktsector en bij een ongewijzigde gemiddelde arbeidsduur, leidt dat tot een halvering van de werkgelegenheidsgroei in de marktsector (tot 0,8%). Dat neemt niet weg dat op zes jaar tijd (periode 2015-2020) de werkgelegenheid in de marktsector zou stijgen met 302 400 personen, wat beduidend meer is dan tijdens de jaren van hoogconjunctuur die de financiële crisis voorafgingen (+261 100 personen tijdens de periode 2004-2008).

De werkgelegenheid bij de overheid steeg in 2018 met 2 600 personen, aangezien de toename van het aantal arbeidsplaatsen in het onderwijs (+5 000 personen) de verdere afbouw van de werkgelegenheid in de federale administratie en bij landsverdediging (samen -2 700 personen) ruimschoots overtrof. In het onderwijs zou – gezien de toename van de schoolbevolking en de extra maatregelen in beide gemeenschappen ter verhoging van de omkaderingsgraad – het aantal arbeidsplaatsen dit en volgend jaar blijven stijgen (+3 500 personen in 2019 en +3 200 personen in 2020), zij het minder uitgesproken dan in het recente verleden. De structurele daling van de werkgelegenheid bij landsverdediging zet zich eveneens verder door tijdens die periode (respectievelijk -900 personen en -600 personen), terwijl het aantal arbeidsplaatsen in de administratie dit jaar verder daalt (-2 100 personen, opnieuw hoofdzakelijk op federaal niveau), maar volgend jaar – bij afwezigheid van bijkomende maatregelen – licht toeneemt (met 400 personen). Per saldo zou de toename van de overheidswerkgelegenheid dit jaar dus beperkt blijven tot 700 personen, maar volgend jaar opnieuw versnellen tot 3 200 personen.

De totale werkende bevolking steeg met gemiddeld 61 900 personen per jaar in de periode 2016-2018. Zij zou ook dit jaar onverminderd blijven toenemen (+62 100 personen), ondanks de zwakkere groei van de activiteit in de marktsector en de quasi-stabilisering van de overheidswerkgelegenheid. Volgend jaar zou echter een beduidende afkoeling volgen (+36 900 personen) onder impuls van de evoluties in de marktsector (groeivertraging én aantrekkende productiviteit) en ondanks de sterkere groei van de overheidswerkgelegenheid.

Ook de werkgelegenheidsgraad²⁸ kende een gestage toename tijdens de jongste drie jaar (+0,7 ppt per jaar, van 64,2 % in 2015 tot 66,4 % in 2018). Hij zou dit jaar even sterk blijven toenemen (tot 67,1 %), bij een vrijwel constante groei van de bevolking op arbeidsleeftijd (+13 000 personen dit jaar, gemiddeld +13 900 personen per jaar tijdens de afgelopen drie jaar²⁹). Volgend jaar verzwakt de toename van de werkgelegenheidsgraad (stijging tot 67,5 %), ondanks het feit dat de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd ook licht aan kracht verliest (+10 600 personen). De werkgelegenheidsgraad zoals gedefinieerd in het kader van de EU2020-strategie³⁰ nam toe van 67,2 % tot 69,7 % tijdens de jongste drie jaar en stijgt tot 70,9 % tegen 2020, maar blijft daarmee beduidend onder de doelstelling van 73,2 % die België voor dat jaar vooropstelde.

De groei van het arbeidsaanbod³¹ verdubbelde in 2016 en in 2017 in vergelijking met 2015 (tot +0,5 % per jaar; +27 500 personen in 2016 en +25 900 personen in 2017, t.o.v. slechts +11 800 personen in 2015). Vooral de minder sterke terugval van de activiteitsgraden in de jongere leeftijdsklassen was daar de oorzaak van, terwijl de eindeloopbaanmaatregelen (verhoging van de instapleeftijd en/of verstrenging van de loopbaanvereisten voor vervroegd pensioen, SWT en TBS) voor een onverminderde stijging van de activiteitsgraden in de leeftijdsklasse 58-64 jaar zorgden. Bovendien versnelde de participatie op en boven de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar. Die gunstige evolutie van de activiteitsgraden verloor

²⁸ Administratief concept: verhouding tussen totale werkende bevolking (volgens definitie Nationale Rekeningen) en bevolking op arbeidsleeftijd (15 tot 64 jaar).

²⁹ De cijfers voor 2018 en 2019 wijken licht af van die in de 'Demografische vooruitzichten 2018-2070. Bevolking en huishoudens. Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, januari 2019'. Zij houden immers rekening met de nieuwe observatie op 1/1/2019, die afgerond 5 000 personen hoger is uitgevallen dan geprojecteerd in de Demografische Vooruitzichten. Bijgevolg ligt de jaargemiddelde toename van de bevolking op arbeidsleeftijd nu zowel in 2018 als 2019 2 500 personen hoger dan in de Demografische Vooruitzichten.

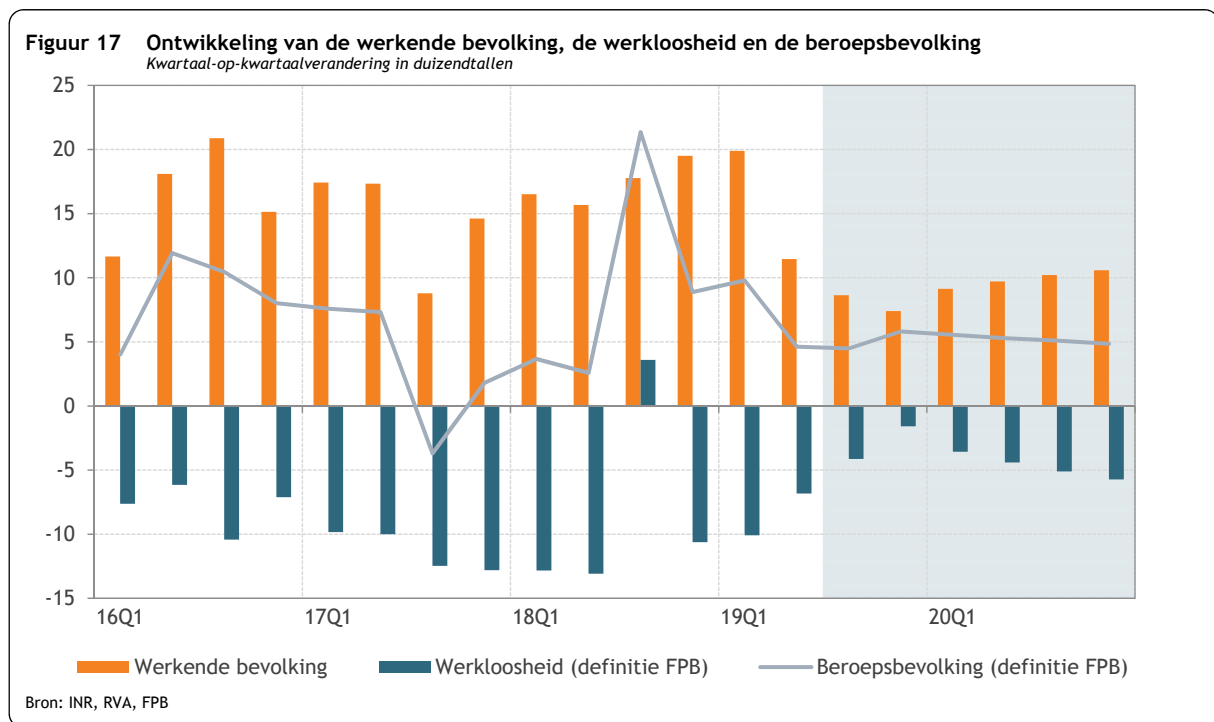
³⁰ Enkel leeftijdscategorie 20-64 jaar; gemeten op basis van de EAK, de 'enquête naar de arbeidskrachten'.

³¹ Volgens definitie FPB (beroepsbevolking inclusief 'oudere werklozen').

enigszins aan kracht vorig jaar, zodat, bij een ongewijzigde bijdrage van de demografie, de groei van de beroepsbevolking terugviel tot 0,4 % (+19 800 personen).

Dat de groei van het arbeidsaanbod dit jaar aantrekt tot ruim 0,6 % (+34 900 personen) is in belangrijke mate het gevolg van wijzigingen in de registratie van werkzoekende leefloners in het Waals Gewest. Die zorgen voor een opwaartse breuk in de Waalse werkloosheids- en activiteitsgraden in 2019, voornamelijk in de leeftijdsklasse 25-49 jaar. Vanaf 2020 is dat effect uitgewerkt en valt de groei van het arbeidsaanbod terug tot 0,4 % (+21 000 personen), ook al omdat demografische ontwikkelingen vanaf dan nog nauwelijks ondersteuning bieden.

De groei van het arbeidsaanbod wordt zowel dit als volgend jaar ondersteund door de toename van de activiteitsgraden op oudere leeftijd. Die evolutie gaat gepaard met een bijzonder sterke daling van het aantal SWT'ers (gemiddeld -9 100 personen per jaar in de periode 2016-2018, -16 800 personen dit jaar en -10 000 personen in 2020). De verstrenging van de toegangsvoorwaarden zorgt immers voor een drastische daling van de jaarlijkse instroom in het stelsel, terwijl de uitstroom van SWT'ers die de wettelijke pensioenleeftijd bereiken sinds het begin van dit decennium op een hoger peil is komen te liggen. Bovendien is vanaf dit jaar een gewijzigde regelgeving van kracht, die de mogelijkheid opent voor SWT'ers om vervroegd met pensioen te gaan. Het onmiddellijke effect daarvan op de huidige cohorten binnen het stelsel verklaart de meer uitgesproken daling van het aantal SWT'ers dit jaar.

De werkloosheid³² daalt fors sinds 2015. Die daling kon in eerste instantie nog deels toegeschreven worden aan de hervormingen in het stelsel van inschakelingsuitkeringen, die het aantal uitkeringsgerechtigden deden afnemen en gepaard gingen met een sterk negatief effect op de activiteitsgraden in de betrokken leeftijdsklassen. De jongste drie jaar (jaargemiddelde dalingen van 31 500 personen in 2016, 38 900 personen in 2017 en 41 900 personen in 2018) is zij echter vooral het

³² Volgens definitie FPB (inclusief 'oudere werklozen').

gevolg van het arbeidsintensief karakter van de groei in de marktsector, dat in de hand werd gewerkt door de arbeidskostenverlagende maatregelen. De werkloosheidsgraad slonk in de periode 2015-2018 van 12,4 % tot 9,6 %.

Dit jaar blijft de groei van de werkgelegenheid op peil, maar daalt de werkloosheid minder snel dan tijdens de afgelopen twee jaar (-27 200 personen). Dat is grotendeels het gevolg van de gewijzigde registratie van werkzoekende leefloners in het Waals Gewest (die eveneens zorgt voor een eenmalige versnelling in de groei van het arbeidsaanbod, zie hierboven). Dat statistisch effect speelt volgend jaar niet meer. Dat de werkloosheidsdaling in 2020 nog verder afzwakt (-15 800 personen) moet volledig toegeschreven worden aan de minder sterke groei van de werkgelegenheid. De administratieve werkloosheidsgraad daalt dit jaar tot 9,0 % en volgend jaar tot 8,7 %. De 'geharmoniseerde' werkloosheidsgraad, die door Eurostat wordt gehanteerd (gemeten aan de hand van EAK-cijfers), daalde vorig jaar tot 6,0 % en zou dit en volgend jaar uitkomen op 5,5 %.

Bijlage

Tabel A	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5bis	Situatie op de arbeidsmarkt – detail
Tabel B.6	Rekening van de particulieren
Tabel B.7	Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren
Tabel B.8	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A Internationale omgeving en financiële indicatoren
Groeivoeten - tenzij anders vermeld

	2017	2018	2019	2020
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	4,1	3,2	2,5	2,4
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	1,0	1,5	-0,3	0,8
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	113,0	118,1	112,3	113,3
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-0,4	-3,8	1,6	1,2
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	54,3	70,9	63,2	57,8
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	-0,3	-0,3	-0,4	-0,6
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	1,0	1,1	0,4	0,0

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van de eurozone

Tabel B.1 Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
In miljard euro

	2017	2018	2019	2020
Consumptieve bestedingen van de particulieren	223,86	230,14	235,11	241,33
Consumptieve bestedingen van de overheid	102,20	105,36	108,67	112,18
Bruto vaste kapitaalvorming	103,16	108,41	112,88	116,52
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	70,66	73,87	76,97	79,08
b. Overheidsinvesteringen	9,77	10,89	11,22	11,99
c. Investeringen in woongebouwen	22,73	23,64	24,69	25,45
Voorraadwijziging en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	4,72	5,64	2,72	2,51
Totaal van de nationale bestedingen	433,94	449,55	459,39	472,53
Uitvoer van goederen en diensten	376,63	396,13	410,65	420,61
Invoer van goederen en diensten	371,51	395,17	407,60	418,19
Bruto binnenlands product	439,05	450,51	462,44	474,96

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2 Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Groeivoeten

	2017	2018	2019	2020
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,1	1,0	0,8	1,2
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,6	1,0	1,2	1,0
Bruto vaste kapitaalvorming	1,8	3,0	3,2	1,8
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	2,3	2,7	3,5	1,4
b. Overheidsinvesteringen	2,1	8,2	1,9	5,2
c. Investerings in woongebouwen	0,0	1,8	3,0	1,5
Voorraadwijziging en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden (2)	-0,0	-0,3	-0,5	-0,0
Totaal van de nationale bestedingen	1,1	1,1	1,0	1,3
Uitvoer van goederen en diensten	5,0	3,6	2,8	1,6
Invoer van goederen en diensten	4,3	3,3	2,6	1,8
Netto-uitvoer (2)	0,6	0,3	0,2	-0,2
Bruto binnenlands product	1,7	1,4	1,1	1,1

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3 Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Groeivoeten

	2017	2018	2019	2020
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,8	1,8	1,4	1,4
Consumptieve bestedingen van de overheid	2,3	2,1	2,0	2,2
Bruto vaste kapitaalvorming	2,3	2,0	0,9	1,4
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	2,0	1,8	0,7	1,3
b. Overheidsinvesteringen	2,8	3,0	1,2	1,5
c. Investerings in woongebouwen	2,7	2,2	1,4	1,6
Totaal van de nationale bestedingen	2,4	2,4	1,2	1,5
Uitvoer van goederen en diensten	2,2	1,6	0,8	0,8
Invoer van goederen en diensten	3,1	3,0	0,5	0,8
Ruilvoet	-0,9	-1,4	0,3	0,1
Bruto binnenlands product	1,7	1,2	1,5	1,6
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	2,3	2,0	1,0	1,2
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	0,9	0,6	0,8	0,8
(a1) Loonkosten per product	0,4	0,4	0,6	0,5
(a2) Netto indirecte belastingen per product	0,1	0,2	0,1	0,0
(a3) Winstmarges per product (2)	0,4	0,0	0,1	0,3
(b) Invoerkosten	1,4	1,4	0,2	0,4

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4 Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld

	2017	2018	2019	2020
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkosten per werkelijke arbeidsuur	1,4	1,2	2,4	2,0
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	1,7	1,0	2,3	1,9
Loonkosten per persoon	1,7	1,7	2,4	2,1
Brutoloon per werkelijke arbeidsuur	1,7	1,9	2,5	2,0
Brutoloon per persoon	2,1	2,4	2,5	2,1
Indexering	1,5	1,6	2,0	1,4
Brutoloon per werkelijke arbeidsuur voor indexering	0,2	0,3	0,5	0,6
Brutoloon per persoon voor indexering	0,5	0,7	0,5	0,6
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	2,0	2,0	1,5	0,8
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	1,7	1,6	1,5	0,8
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	3,4	3,2	3,9	2,9
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	3,8	4,0	4,0	2,9
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	32,9	31,9	31,8	31,8
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	23,0	22,3	22,3	22,4
Werknemersbijdragen (4)	10,5	10,6	10,6	10,7
<i>Impliciete nettobijdragevoet (in % van brutoloonmassa) (5)</i>	26,5	25,4	25,2	25,0
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	2,1	2,1	1,5	1,4
Inflatie: gezondheidsindex	1,8	1,8	1,6	1,5
Indexering lonen en wedden overheidssector	2,0	1,5	1,5	1,7
Indexering sociale prestaties	2,0	1,5	1,3	1,8
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	1,8	1,7	1,4	1,2
Arbeidsvolume (in aantal uren)	1,8	1,8	1,5	0,9
Productiviteit per werkelijke arbeidsuur	0,0	-0,0	-0,2	0,4

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, ESR 2010, moeten de loonsubsidies als een subsidie worden geregistreerd en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd ((a) federale en gewestelijke doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen; (b) via de sociale zekerheid: Sociale Maribel, gesubsidieerde contractuelen ziekenhuizen, alternatieve financiering van de lastenverlagingen voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques, jongerenbonus non-profit, extra werkgelegenheid sociaal akkoord 2013; (c) via de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; (d) via de gemeenschappen en gewesten: beschutte werkplaatsen, oudere werklozen (Vlaams Gewest), Prime à l'emploi (Waals Gewest)).

(2) Inclusief fictieve, extralegale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid.

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid, vóór aftrek van de doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen.

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen.

(5) Werkgeversbijdragen sensu lato verminderd met doelgroepgerichte bijdrageverminderingen en andere loonsubsidies.

Tabel B.5 Situatie op de arbeidsmarkt
Duizendtallen, jaargemiddelden

	2017	2018	2019	2020
I Totale bevolking (II+III)	11349,1	11403,8	11457,4	11509,8
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7312,2	7325,4	7338,3	7348,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5990,0	6024,8	6043,5	6074,9
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelag (niet werkzoekend)	76,9	65,7	47,9	37,2
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5359,1	5379,0	5413,9	5434,9
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4724,0	4785,7	4847,8	4884,7
(a) Loon- en weddetrekkenden	3074,4	3122,3	3170,3	3195,2
(b) Zelfstandigen	790,0	801,2	814,7	823,4
(c) Overheidsadministratie	859,6	862,2	862,9	866,1
V. Grensarbeid (saldo)	77,7	77,8	77,7	77,8
VI. Werkloosheid (concept FPB)	557,4	515,5	488,3	472,5
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	526,3	495,9	478,0	468,8
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelag	7,1	8,8	9,8	10,5
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (2)	31,1	19,5	10,3	3,7
Werkloosheidsgraad (VI/III)	10,4	9,6	9,0	8,7
Activiteitsgraad (III/I.bis)	73,3	73,4	73,8	74,0
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	65,7	66,4	67,1	67,5
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard)	7,1	6,0	5,5	5,5

(1) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(2) Stat Info-definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Duizendtallen, jaargemiddelden

	2017	2018	2019	2020
I. Totale bevolking (II+III)	11349,1	11403,8	11457,4	11509,8
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7312,2	7325,4	7338,3	7348,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5990,0	6024,8	6043,5	6074,9
waarvan met RVA-uitkering (1):	136,8	125,7	108,2	96,9
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	0,8	0,8	0,8	0,8
- Vrijgestelden om reden van studies	21,8	20,8	19,2	18,9
- Volledige loopbaanonderbreking en tijdskrediet (2)	19,6	19,2	19,3	19,5
** Gewone loopbaanonderbreking (2)	3,4	2,2	2,1	2,0
** Thematische verloven	12,6	12,9	12,9	13,2
** Tijdskrediet	3,6	4,1	4,3	4,3
- Werkloosheid met bedrijfstoelage (niet werkzoekend)	76,9	65,7	47,9	37,2
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	17,7	19,2	21,0	20,5
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5359,1	5379,0	5413,9	5434,9
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4724,0	4785,7	4847,8	4884,7
waarvan met RVA-uitkering (1):	356,6	333,4	320,5	315,7
- Deelt. IGU (3) + onvrijw. deelt. met uitkering	37,8	35,8	33,5	32,3
- Activering	66,0	62,0	58,4	62,1
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	0,8	0,7	0,5	0,4
** Plan 'activa' (4)	47,4	45,7	46,5	51,9
** Herintegratie oudere werklozen	14,6	12,6	8,8	7,2
** Doorstromingsprogramma	3,2	3,1	2,6	2,5
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	252,4	235,4	228,4	221,1
** Gewone loopbaanonderbreking (2)	68,8	57,0	51,7	49,0
** Thematische verloven	69,3	71,1	72,9	74,2
** Tijdskrediet (5)	114,3	107,3	103,8	97,9
- Deelt. bruggepensioneerden	0,1	0,0	0,0	0,0
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,2	0,2	0,2	0,2
V. Grensarbeid (saldo)	77,7	77,8	77,7	77,8
VI. Werkloosheid (concept FPB)	557,4	515,5	488,3	472,5
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	526,3	495,9	478,0	468,8
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelage	7,1	8,8	9,8	10,5
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	31,1	19,5	10,3	3,7
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	26,0	24,4	22,9	22,3
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	20,8	19,2	19,3	19,5
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	-21,6	-26,2	-18,7	-7,3
p.m. Werkloosheid met bedrijfstoelage / voltijds brugpensioen (totaal)	84,1	74,5	57,7	47,7
p.m. Leefloon (of equivalent)	151,7	155,6	155,0	154,6

(1) Stat Info-definities (op basis van betalingen)

(2) Exclusief Vlaams zorgkrediet

(3) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantiewetuitkering (IGU) genieten

(4) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus

(5) Inclusief crisistijdskrediet

(6) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(7) Inclusief crisisschorsing bedienden

(8) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6 Rekening van de particulieren (1)
In miljard euro

	2017	2018	2019	2020
I. Lopende transacties				
a. Middelen	373,64	384,44	396,48	408,17
1. Netto-exploitatieoverschot	7,16	7,15	7,25	7,34
2. Gemengd inkomen	25,17	25,86	26,48	27,11
3. Beloning van werknemers	223,28	230,12	238,09	244,79
Brutolonen	164,33	170,23	176,23	181,11
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	44,47	45,17	46,82	48,26
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	14,48	14,73	15,04	15,41
4. Netto-inkomen uit vermogen	27,71	28,56	28,58	28,83
Ontvangen rente	1,80	2,65	2,61	2,51
Betaalde rente (-)	1,34	1,47	1,54	1,53
Winstuitkeringen	16,84	16,95	17,12	17,47
Overige	10,42	10,44	10,38	10,38
5. Sociale uitkeringen	86,60	89,40	92,57	96,49
6. Overige netto-inkomenoverdrachten	1,22	0,80	0,91	1,06
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,49	2,55	2,59	2,55
b. Bestedingen	364,24	374,34	382,04	392,76
1. Belastingen op inkomen en vermogen	54,81	56,56	56,40	58,17
2. Sociale premies, waarvan:	85,57	87,64	90,53	93,26
Werkelijke sociale premies	71,09	72,91	75,48	77,85
Toegerekende sociale premies	14,48	14,73	15,04	15,41
3. Consumptieve bestedingen	223,86	230,14	235,11	241,33
c. Nettobesparingen	9,40	10,11	14,44	15,41
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0,50	0,53	0,55	0,63
b. Bestedingen	8,89	9,52	9,99	10,11
1. Bruto vaste kapitaalvorming	25,57	26,60	27,77	28,63
2. Afschrijvingen (-)	19,60	20,21	20,80	21,45
3. Vermogensheffingen	3,62	3,77	3,65	3,56
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,01	0,01	0,01	0,01
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,76	-0,71	-0,71	-0,71
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,06	0,06	0,06	0,07
III. Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-)	1,00	1,11	5,01	5,94
in % van het bbp	0,23	0,25	1,08	1,25

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7 Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (1)
Groeivoeten

	2017	2018	2019	2020
Primair bruto-inkomen	1,4	1,2	1,6	1,2
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	1,4	1,3	2,0	1,4
Ondernemingen	1,5	1,5	2,5	1,4
Overheid	1,3	0,8	0,8	1,4
Grensarbeiders	0,9	1,1	1,2	0,7
<i>b. Bruto-exploitatieoverschot en gemengd inkomen</i>	1,2	0,7	1,1	1,1
Bruto-exploitatieoverschot van particulieren	1,9	0,4	1,2	1,2
Gemengd inkomen	0,6	1,0	1,0	1,0
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	1,6	1,3	-1,3	-0,5
Ontvangen rente	-21,8	44,9	-2,7	-5,1
Betaalde rente (-)	-22,6	8,2	2,8	-1,5
Winstuitkeringen	4,0	-1,1	-0,4	0,6
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	0,7	1,0	2,2	2,9
Sociale uitkeringen	1,1	1,5	2,1	2,8
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	0,6	0,7	1,9	1,6
Werkelijke sociale premies	0,6	0,8	2,1	1,7
Toegerekende sociale premies	0,9	0,0	0,9	1,2
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	1,5	1,4	-1,7	1,7
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	1,4	1,2	2,4	1,5

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8 Rekening van de ondernemingen
In miljard euro

	2017	2018	2019	2020
I. Lopende transacties				
a. Middelen	55,22	52,61	51,34	50,93
1. Netto-exploitatietoerschoot	62,66	61,93	60,77	61,34
2. Sociale premies	14,19	14,45	14,84	15,18
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	8,35	8,60	8,87	9,09
Premies ten laste van de werknemers	2,09	2,18	2,27	2,36
Toegerekende sociale premies	3,75	3,66	3,70	3,73
3. Netto-inkomen uit vermogen	-20,47	-22,83	-23,31	-24,62
4. Overige netto-inkomenoverdrachten	-1,16	-0,93	-0,97	-0,96
b. Bestedingen	32,51	34,50	32,33	32,00
1. Belastingen op inkomen en vermogen	18,40	20,06	17,48	16,82
2. Sociale uitkeringen	11,62	11,89	12,26	12,62
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	7,87	8,23	8,56	8,89
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3,75	3,66	3,70	3,73
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,49	2,55	2,59	2,55
c. Nettobesparingen	22,71	18,11	19,01	18,93
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	3,41	3,24	3,31	3,37
b. Bestedingen	18,95	21,33	19,12	17,98
1. Bruto vaste kapitaalvorming	67,82	70,92	73,88	75,90
2. Afschrijvingen (-)	54,02	55,80	58,23	61,16
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,01	0,36	0,52	0,50
4. Veranderingen in voorraden	4,77	5,63	2,76	2,55
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	0,38	0,22	0,18	0,19
III. Vorderingenoverschoot (+) of -tekort (-)	7,17	0,02	3,20	4,32
in % van het bbp	1,63	0,00	0,69	0,91

Tabel B.9 Verrichtingen met het buitenland
In miljard euro

	2017	2018	2019	2020
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	384,92	410,34	423,11	434,28
1. Invoer van goederen en diensten	371,51	395,17	407,60	418,19
2. Beloning van werknemers	3,05	3,11	3,26	3,35
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1,88	2,02	2,10	2,16
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	0,32	-0,28	-0,25	-0,47
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	5,04	5,88	5,91	5,99
6. Sociale premies	2,57	2,64	2,73	2,79
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	1,18	1,22	1,26	1,31
b. Middelen	388,85	408,70	423,62	433,90
1. Uitvoer van goederen en diensten	376,63	396,13	410,65	420,61
2. Beloning van werknemers	9,28	9,52	9,83	10,07
3. Subsidies	0,63	0,63	0,63	0,63
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0,52	0,58	0,60	0,61
5. Sociale premies	0,90	0,92	0,96	0,99
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,89	0,92	0,95	0,99
c. Saldo van lopende verrichtingen	3,93	-1,64	0,52	-0,38
II. Kapitaalverrichtingen	0,38	-0,16	-0,22	-0,19
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0,20	-0,27	-0,34	-0,30
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	-0,58	-0,12	-0,12	-0,12
III. Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-) van de nationale economie	4,30	-1,79	0,30	-0,56
in % van het bbp	0,98	-0,40	0,06	-0,12